

**МОНГОЛ УЛСЫН СЭТГЭЛ СУДЛАЛЫН САЛБАРЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ,
МЭРГЭЖИЛТЭН БЭЛТГЭХ ТОГТОЛЦОО БА ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА,
ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ**

*Э.Энхтүвшин, П.Уранчимэг,
С.Золжаргал, Б.Туул*

ГАРЧИГ

УДИРТГАЛ

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

НЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН СЭТГЭЛ СУДЛАЛЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

ХОЁР. СЭТГЭЛ СУДЛААЧИД МЭРГЭЖЛЭЭРЭЭ АЖИЛЛАХ БОЛОМЖ НӨХЦӨЛ,
АЖЛЫН БАЙРНЫ ХЭРЭГЦЭЭ ШААРДЛАГА

ГУРАВ. СЭТГЭЛ СУДЛАЛЫН БОЛОВСРОЛ ОЛГОХ ТОГТОЛЦОО, МЭРГЭЖЛИЙН
ХҮНИЙ НӨӨЦ БҮРДҮҮЛЭЛТ

ДӨРӨВ. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА, ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

ХАВСРАЛТ

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

ЯУ	Япон Улс
ФУ	Филиппин Улс
БННУ	Бүгд Найрамдах Намиби Улс
БНУ	Бүгд Найрамдах Улс
ННФ	Нээлттэй нийгэм форум
ТХБ	Тогтвортой хөгжлийн боловсрол
МХ	Мэргэжлийн холбоо
БШУЯ	Боловсрол, шинжлэх ухааны яам
ХНХЯ	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

УДИРТГАЛ

Судалгааны захиалгын дагуу “Монгол Улсын сэтгэл судлалын салбарын өнөөгийн байдал, мэргэжилтэн бэлтгэх тогтолцоо ба гадаадын зарим орны туршлага, эрх зүйн зохицуулалт” сэдэвт судалгааны ажлыг Парламентын судалгааны хүрээлэнд гүйцэтгэв.

Сэдвийн хүрээнд Монгол Улсын сэтгэл судлалын өнөөгийн байдал, тулгамдсан асуудлууд, сэтгэл судлалын мэргэжилтэн бэлтгэх тогтолцоо, хэрэгцээ шаардлага, хүний нөөц бүрдүүлэлт, сэтгэл судлаачид мэргэжлээрээ ажиллах боломж нөхцөл болон гадаадын зарим орны туршлага, эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулан судлахыг зорилоо.

Судалгааны мэдээллийг интернэтийн нээлттэй эх сурвалжууд болон БШУЯ, ХНХЯ, Нээлттэй нийгэм форум, Боловсролын хүрээлэн, Стандарт хэмжил зүйн газар, зарим их, дээд сургуулиудаас авсан мэдээлэлд тулгуурлан гүйцэтгэв.

Ингэхдээ зарим мэдээллийг утсаар болон биечлэн лавлах, ярилцлага хийх замаар тодруулсан болно.

Мэдээлэл цуглуулах явцад сэтгэл судлалын талаар ном, товхимол, гарын авлага, судалгааны материалууд хомс байсан бөгөөд тэр дундаа гадаад орнуудын туршлагыг судалсан байдал хангалтгүй, үндсэндээ судлагдаагүй сэдэв болох нь ажиглагдав.

Иймд гадаад орнуудын туршлага, эрх зүйн зохицуулалтыг судлахдаа бие даасан хуультай дараах 3 орныг сонгон судалсан болно. Үүнд:

- 1) Филиппин Улс;
- 2) Япон Улс;
- 3) Бүгд Найрамдах Намиби Улс.

Судалгааны багийн зүгээс богино хугацаанд аль болохоор боломжтой хэмжээнд мэдээлэл, материал цуглуулж, олдсон мэдээллийн түвшинд боловсруулалт хийсэн болно.

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

1. Монгол Улсын сэтгэл судлалын өнөөгийн байдал

Өнөө үед сэтгэл судлал бол хүн судлалын хамгийн эрчимтэй, хурдтай хөгжиж байгаа салбарт тооцогдох бөгөөд оюун ухаан, зан үйлийг судалдаг томоохон шинжлэх ухааны салбар юм.

Гэхдээ сэтгэл судлал нь зөвхөн хүнийг судалдаг гэж үзвэл учир дутагдалтай. Хүний анатоми-физиологи, сурган хүмүүжүүлэх зүй гэх мэт олон шинжлэх ухааныг хамруулан судалдаг байна.

"Сэтгэл судлал" гэдэг үг нь өөрөө грек хэлний *psyche* гэсэн үгнээс гаралтай ба шууд утгаараа "амьсгал, сүнс, сэтгэл" гэсэн утгатай байдаг байна.⁹⁹

Сэтгэл судлалын түүхийн туршид хүний оюун ухаан, зан үйлийг тайлбарлах янз бүрийн онол, үзэл санаанууд гарч байсан бөгөөд үүнийг дагаад сэтгэлгээний сургуулиуд ч бий болсон байна¹⁰⁰ (Структурализм: Бүтэц, үзэл нь хамгийн эртний сэтгэлгээний сургууль, Функционализм: Хүний ухамсар, зан үйлийн зорилгод анхаарлаа төвлөрүүлсэн сэтгэлгээний сургууль, Психоанализ: Ухамсаргүй оюун ухаан хүний зан төлөвт хэрхэн нөлөөлж байгааг голчлон үздэг сургууль гэх мэт)

⁹⁹ <http://npost.mn/a/173473>

¹⁰⁰ <https://www.verywellmind.com/psychology-4014660>

Хүн сэтгэл судлалын талаар илүү баялаг, гүн гүнзгий ойлголттой болох нь хүмүүст өөрсдийн үйлдлүүдийг ойлгох, мөн бусад хүмүүсийг илүү сайн ойлгоход тусалдаг гэж эртний Грекийн агуу сэтгэгч Аристотель хэлсэн байдаг¹⁰¹ ба энэ ч үүднээсээ сэтгэл судлал нь хүний сэтгэлгээ, сэтгэл хөдлөл, зан чанар, төлөв байдал, хөгжил зэргийг судалдаг тул өргөн цар хүрээтэй байдаг байна.

Дэлхий дахинд сэтгэл судлалын шинжлэх ухаан нь улс орон бүрт харилцан адилгүй хөгжиж байна. Дэлхийн нийт хүн амын 4 тэрбум нь Азид амьдардаг бөгөөд Ази тивд сэтгэл судлалаар Хятад Улс тэргүүлж, Япон, Солонгос гэх мэт орнууд удаалдаг байна.¹⁰²

Харин Монгол Улсын хувьд сэтгэл судлалын шинжлэх ухааны салбар нь бусад хөгжингүй улс оронтой харьцуулахад өнөөг хүртэл хөгжиж буй төдий байсаар байна.¹⁰³

Судалгаанаас үзэхэд, манай улсад өнөөгийн сэтгэл судлалын салбарын хууль эрх зүйн орчин хангалтгүй, тусдаа бие даасан хуульгүй нь судалгааны явцад харагдаж байна. Гадаадын зарим улс орнуудад (Япон, Филиппин, Солонгос, Англи гэх мэт) сэтгэл судлалын салбарын эрх зүйн зохицуулалтыг тусгайлан бие даасан хуулиар зохицуулж, мэргэжлийн ёс зүйн асуудлыг нь дүрмээр зохицуулдаг бөгөөд сэтгэл судлал нь шинжлэх ухааны чухал салбарт тооцогддог тул сэтгэл судлаачдын үйл ажиллагааны эрх зүйн орчныг тодорхой болгож, практик сэтгэл судлал, мэргэжлийн холбоодын үйл ажиллагаа, сэтгэл судлаачдын бүртгэл, лиценз олголт, хариуцлага, гишүүдийн хураамж зэрэг олон асуудлуудыг нарийвчлан зохицуулсан байдаг байна.

Мөн судалгаанаас үзэхэд, манай улсын хувьд сэтгэл зүйн өвчлөлтэй хүмүүсийн тоо улам нэмэгдэж байгаа бөгөөд Ази, Номхон далайн орнуудаас сэтгэл гутралын түвшингээр 7-рт, архинд донтох, сэтгэл түгших, архаг ядаргаа зэрэг эмгэгээрээ 3-рт эрэмбэлэгдсэн байна. Эрүүл мэндийн яам, Сэтгэцийн эрүүл мэндийн үндэсний төвөөс гаргасан тайланд сэтгэц, зан үйлийн эмгэгийн тохиолдол 2000-2016 оны хооронд (16-хан жилийн дотор) 30 хувиар нэмэгдсэн нь дэлхийн дунджаас 3 дахин хурдтай өссөн байгааг дурдсан байна.¹⁰⁴

Энэхүү сэтгэл зүйн өвчлөлүүд нь ч дэлхий дахинд тулгарч байгаа асуудлуудын нэг мөн бөгөөд эрүүл мэнд, боловсролын салбарын хүрээнд энэ асуудалд ихээхэн анхаарал хандуулж, мэргэшсэн боловсон хүчин бэлтгэх (өсвөр насны хүүхдүүдийн сэтгэл судлал, гэр бүлийн сэтгэл судлал, нийгмийн сэтгэл судлал, сурган хүмүүжүүлэх сэтгэл судлал зэрэг) мэргэжилтнүүдийг давтан сургах, мэргэшүүлэх хэрэгцээ шаардлага өндөр байна. Учир нь дэлхий дахинд өсөн нэмэгдэж буй сэтгэл зүйн өвчлөлийн асуудал дэлхий нийтийн анхаарлыг татаж байгаа бөгөөд Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас энэ асуудалд онцгойлон анхаарах шаардлагатай байгаа тухай дурдсан байна.¹⁰⁵

Нөгөөтэйгүүр дэлхий дахинд сэтгэл зүйн өвчлөл өсөн нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор үүнийг дагаад сэтгэл зүйн үйлчилгээний эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэж, өнөөдөр сэтгэл судлалын мэргэжил дэлхийн хамгийн эрэлттэй 10 мэргэжлийн нэгэнд тооцогдож байна.

¹⁰¹ Сэтгэл зүйд өөрөө суралцах нь. 58 дахь тал. УБ хот, 2005 он Д.Доржжав

¹⁰² Сэтгэл судлалын хөгжлийн түүх. Хоёрдугаар дэвтэр УБ. 2008 он. Б.Оюунчимэг.

¹⁰³ Сэтгэл зүйд өөрөө суралцах нь. 47 дахь тал. УБ хот, 2005 он Д.Доржжав

¹⁰⁴ НХХЯ, 2003-2016; СЭМҮТ-ийн статистик тайлан, 2014-2016

¹⁰⁵ WHO and Fountain House (2015). Excess mortality in persons with severe mental disorders

2. Сэтгэл судлалын салбарын хүний нөөц, боловсон хүчин бэлтгэх тогтолцоо, хэрэгцээ шаардлага

Судалгаанаас үзэхэд, манай улсын хувьд ч гэсэн энэ мэргэжлээр суралцах хүсэлтэй хүмүүсийн тоо сүүлийн жилүүдэд нэмэгдсэн бөгөөд¹⁰⁶ сэтгэл судлаачдын эрэлт хэрэгцээ ирэх 10 жилийн хугацаанд бүх ажил мэргэжлийн дунджаас ойролцоогоор 4 хувиар өсөх төлөвтэй гэжээ.¹⁰⁷

Гэхдээ ажил эрхлэлтийн өсөлт нь мэргэшсэн (сэтгэл судлалын багш, хүүхдийн сэтгэл судлаач, мэдрэлийн сэтгэл судлаач гэх мэт) байдлаасаа хамаарч өөр өөр байна. Учир нь сургууль, эмнэлэг, сэтгэцийн эрүүл мэндийн төв, нийгмийн үйлчилгээний агентлагуудад сэтгэл зүйн үйлчилгээ авах эрэлт их байгаа учраас дээрх чиглэлээр сэтгэл судлаачдын ажил эрхлэлт нэмэгдэх магадлалтай байна.

Монгол Улс дахь сэтгэл судлаачдын хөдөлмөр эрхлэлтийн судалгаанаас үзэхэд¹⁰⁸ сэтгэл судлаач мэргэжлээр 435 хүн төгссөнөөс 50-иас дээш хувь нь эрүүл мэндийн байгууллага, их, дээд сургууль болон шинжлэх ухааны (жишээлбэл, Анагаах ухааны их сургууль эсхүл эмнэлэг) салбарт ажиллаж байна. Бусад нь шүүх, прокурор, цагдаа, батлан хамгаалах, хил хамгаалах, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага зэрэг цөөн хэдхэн байгууллагад мэргэжлийн сэтгэл зүйчид ажиллаж байна. (Дэлгэрэнгүйг 3 дахь хэсгээс харна уу)

Сэтгэл судлалын мэргэжлээр олон салбарт ажиллах боломж байдаг бөгөөд гагцхүү тухайн хүний мэргэшсэн байдлаас шалтгаалдаг байна.

Гадаад орнуудын жишгээс үзэхэд, сэтгэл судлалын мэргэжлээр бакалаврын боловсрол эзэмшсэний дараа дахин тухайн чиглэлээр сургалтанд сууж, мэргэшлийн шалгалт өгч, тусгай зөвшөөрөл буюу лиценз (Англи, Япон) авдаг бол зарим улсад зөвхөн докторын зэрэг (АНУ) хамгаалсан хүн л сэтгэл судлалын мэргэжлээр ажилладаг байна.¹⁰⁹

Харин манай улсын хувьд сэтгэл судлалын дээд боловсролыг их, дээд сургуульд 4 жилийн хугацаатай суралцаж эзэмшдэг бөгөөд улмаар мэргэжлээрээ ажиллах боломж зарим улс орнуудыг бодвол нээлттэй, өөрөөр хэлбэл ямар нэгэн тусгай зөвшөөрөл, мэргэжлийн гэрчилгээ шаардахгүйгээр төгсөөд шууд ажиллах боломжтой байдаг байна.

Сэтгэл зүйн мэргэжил нь ажил эрхлэлт, гэр бүлийн амьдрал болон сэтгэцийн аливаа тулгамдсан асуудалд, жишээ нь сэтгэлийн дарамт, сэтгэл гутрал, боловсрол гэх мэт хүний амьдралын өдөр тутмын олон талт үйл ажиллагаанд хэрэглэгддэг тул чухал мэргэжил юм. Тиймээс нийгэмд энэ бүх мэдлэг, мэдээллийг түгээх, шаардлагатай үед мэргэжлийн туслалцаа үзүүлдэг мэргэжлийн боловсон хүчнийг зайлшгүй бэлтгэх шаардлагатай.

Судалгаанаас үзэхэд Монгол Улсад анх “Сэтгэл судлал”-ын мэргэжлийн ангийг МУБИС-д 1991-1992 оны хичээлийн жилд шинээр нээж, 1995 онд анхны төгсөлтөө хийсэн түүхтэй байна. Үүнээс хойш одоогийн байдлаар 9 их, дээд сургуулиудад сэтгэл судлалын чиглэлээр мэргэжилтнүүдийг бэлтгэж байна. Тэдгээрээс 1911 оюутан сэтгэл судлал мэргэжлээр төгссөнөөс 19.3 хувь буюу 446 нь мэргэжлээрээ ажиллаж байна.¹¹⁰

¹⁰⁶ https://www.meds.gov.mn/statistics-industry?category_id=11403

¹⁰⁷ Ерөнхий боловсролын сургуульд сэтгэл зүйч ажиллуулах асуудлаар санал боловсруулах ажлын хэсгийн тайлан УБ хот 2021 он.

¹⁰⁸ МУИС-ын төгсөгчдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн судалгааны тайлан УБ хот. 2020 он

¹⁰⁹ <https://link.springer.com/article/10.1007/s12124-020-09545-0>

¹¹⁰ https://www.meds.gov.mn/statistics-industry?category_id=11403

Эдгээр статистик мэдээллүүдээс харахад, хэдийгээр энэ мэргэжлээр суралцах элсэгчдийн тоо сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж байгаа хэдий ч бусад мэргэжилтэй харьцуулахад элсэлт харьцангуй цөөн, мэргэжлээрээ төгсөж буй төгсөгч ч цөөхөн байна. (Дэлгэрэнгүйг 3 дахь хэсгээс харна уу)

Иймээс Монгол Улсад сэтгэл судлалын шинжлэх ухааны салбарыг хөгжүүлэхэд гадаадын сайн туршлагауудыг нэвтрүүлэхээс гадна шаардлагатай эрх зүйн орчныг бүрдүүлэн, чадвартай мэргэшсэн боловсон хүчнийг бэлтгэх, хүний нөөцийг бүрдүүлэх шаардлагатай бөгөөд энэ салбарыг бодлогоор дэмжих хэрэгцээ шаардлага байна.

3. Гадаадын зарим орны туршлага, эрх зүйн зохицуулалт

Судалгаанд авагдсан орнуудын нийтлэг жишгийг авч үзвэл “сэтгэл зүйч”- гэж сэтгэл судлалын бакалавр болон түүнээс дээш зэрэгтэй, сэтгэл зүйчээр ажиллах тусгай зөвшөөрөл авсан байх, тодорхой хугацаанд хуримтлуулсан мэргэшсэн боловсон хүчин байхыг шаарддаг байна.

Сэтгэл зүйч нь ганцаарчилсан болон бүлгийн зөвлөгөө өгөх, сэтгэл зүйн сургалт явуулах, үнэлгээ хийх, үйлчлүүлэгчтэй нягт уялдаа холбоотой хамтран ажиллах гэх мэт олон чиглэлийн үйлчилгээг үзүүлдэг.

Сэтгэл судлалын шинжлэх ухаан нь салбар дундын асуудлыг хамарсан шинжлэх ухааны ихээхэн чухал салбарт тооцогддог тул үйл ажиллагаануудыг нь бие даасан хуулиар нарийвчлан зохицуулсан туршлага дэлхийн орнуудад байна. Тухайлбал, Зарим улсад (Филиппин Улс) утсаар болон цахимаар зөвлөгөө өгдөг “Дуудлагын төв” маягийн тогтолцоо байдаг бол Япон Улсад практикийн сэтгэл зүйчид ерөнхий боловсролын сургуулиудад цагаар очиж ажиллан зөвлөгөө өгдөг, сэтгэл зүйн алба ажиллуулдаг тогтолцоо ч байна.

Монгол Улсын хувьд энэ салбарын эрх зүйн зохицуулалт, тогтолцоог бусад орнуудын жишигт нийцүүлэхийн тулд өөрийн орны нөөц боломж, онцлогт тохирсон зөв систем, сайн тогтолцоог бүрдүүлэх Үндэсний хөтөлбөр боловсруулж үе шаттай хэрэгжүүлэх хэрэгцээ шаардлага байж болох юм.

Сэтгэл судлалын салбарын тогтолцоонд мэргэжлийн холбоод чухал үүрэгтэй оролцдог нь судалгаанаас харагдаж байна. Тухайлбал, сэтгэл судлаачдын мэргэшсэн сургалтыг тогтмол зохион байгуулах, тусгай зөвшөөрөл олгох, цуцлах, хяналт тавихтай холбоотой практик үйл ажиллагаа, мэргэшсэн хяналтыг салбарын өөрөө өөрийгөө зохицуулах байгууллага буюу мэргэжлийн холбоод гүйцэтгэдэг, эдгээр холбоод тодорхой хэмжээний эрх, үүрэгтэйгээр салбарын үйл ажиллагаанд оролцдог жишиг дэлхийн практикт байна.

Судалгааны явцад Филиппин Улсын Сэтгэл судлалын тухай хууль, Япон Улсын Мэргэжлийн сэтгэл судлаачийн тухай хуулийн албан бус орчуулга хийж хавсаргав.

/Мэдээллийн дэлгэрэнгүйг судалгааны хэсгээс үзнэ үү/

НЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН СЭТГЭЛ СУДЛАЛЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

Орчин үед сэтгэл судлал нь асар олон тооны салбар ухааныг өөртөө багтаасан мэдлэгийн өргөн хүрээтэй салбар болон хөгжиж байна. Тэдгээрээс мөн маш олон салбар (өсвөр насны хүүхдүүдийн сэтгэл судлал, гэр бүлийн сэтгэл судлал, нийгмийн сэтгэл судлал, сурган хүмүүжүүлэх сэтгэл судлал зэрэг) шинжлэх ухаан, бие даасан мэдлэгийн салбар болж, өөр бусад шинжлэх ухаануудтай илүү нягт уялдаатай хөгжих болсон нь анхаарал татаж буй.

Америкийн эрдэмтэн Роналд 2008 оны судалгаандаа дэлхийд сэтгэл судлалын шинжлэх ухаан улс оронд харилцан адилгүй хөгжиж буй тухай дурдсан байдаг.¹¹¹

Сэтгэл судлалын чиглэлээр олон улсын хэмжээнд нийт судалгаа, эрдэм шинжилгээний өгүүллийн 75% нь Америкчуудад зориулсан ба мөн тэднээс авсан судалгаа байдаг, 25% нь Европ, үлдсэн 5% нь Азийн орнуудад ногдох аж. Дэлхийн нийт хүн амын 4 тэрбум нь Азид амьдардаг. Азид сэтгэл судлалын тэргүүлэгч нь Хятад улс бөгөөд дараа нь Япон, Солонгос гэх мэт орнууд ордог байна.

Нэрт судлаач, профессор Д.Санжжав: Монгол Улсын хувьд сэтгэл судлал тодорхой цагийн эрхээр үүсч хөгжсөөр ирсэн ч өнөөг хүртэл сэтгэлгээний хүрээнээс хальж, бүрэн төгс “хэрэглэгдэж” чадахгүй байсаар байна¹¹² гэжээ. Өөрөөр хэлбэл, сэтгэл судлалын шинжлэх ухааны хөгжил зогсонги байдалтай байна гэж хэлэхэд хилсдэхгүй юм.

Анхлан манай улсад 1969-1970 онд Улсын багшийн дээд сургуульд сэтгэл судлаач, профессор Д.Санжавын санаачилгаар “сэтгэл судлал”-ын анхны хичээлийг зааж байсан нь сэтгэл судлаач мэргэжилтэн бэлтгэх эх үндсийг тавьсан гэж үздэг.¹¹³ Үүнээс хойш 1991 оноос эхлэн их, дээд сургуулиудад оюутнуудыг бэлтгэж сэтгэл судлалын мэргэжлээр төгсгөх болсон бөгөөд улмаар “**сэтгэл судлаач**” эсхүл “**сэтгэл зүйч**” гэж нэрлэх болжээ.

Уг нэршлийн хүрээнд сэтгэл судлалын эрх зүйн зохицуулалтыг манай улсад хэрхэн зохицуулсан талаар сонирхон Монгол Улсын хуулийн нэгдсэн портал сайт болох www.legalinfo.mn хайлт хийж үзэхэд, илэрц бага олдсон бөгөөд “сэтгэл зүйч” гэсэн үгээр хайлт хийхэд (2021 оны 10 дугаар сарын 12-ны байдлаар) нийтдээ 485 илэрц гарсан юм. Эдгээр нь тодорхой хэдэн хуулиудад байгаагаас гадна янз бүрийн түвшний тогтоол, шийдвэрүүдэд орсон илэрцүүд байсан. Зөвхөн хууль, журманд туссан болон дараагийн дэд сэдвийн хүрээнд ашиглах үүднээс гол зохицуулалтуудыг түүвэрлэн авлаа. Ихэнх нь батлан хамгаалах, хил хамгаалах, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагууд, хүний эрхийг хамгаалах чиглэлийн хууль тогтоомжуудад туссан байна. (Хүснэгт 1)

¹¹¹ Сэтгэл судлалын хөгжлийн түүх. Хоёрдугаар дэвтэр УБ. 2008 он. Б.Оюунчимэг.

¹¹² Сэтгэл судлал УБ хот. 1991 он. 21дэх тал. Д.Санжжав

¹¹³ Сэтгэл судлал УБ хот. 1991 он. Д.Санжжав

Хүснэгт 1.Сэтгэл судлалын талаарх одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хууль тогтоомжид туссан заалтууд

Хуулийн нэр		Хуулийн зүйл, заалт
Бага, боловсролын хууль	дунд тухай	13.6.Ерөнхий боловсролын тусгай сургуульд энэ хуулийн 12.6-д заасан ажилтнаас гадна хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд сэргээн засах, чийрэгжүүлэх, эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үзүүлэх чиглэлээр мэргэшсэн эмч, сувилагч, туслах багш, сэргээн засалч, сэтгэл зүйч ажиллана. 13.10.Ерөнхий боловсролын сургуульд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн тооноос хамаарч тусгай мэргэжлийн багш, туслах багш, сэтгэл зүйч , сувилагч, сэргээн засалч, нийгмийн ажилтан ажиллуулж болно.
Сэтгэцийн мэндийн тухай хууль	эрүүл	3.1.17.“эмнэл зүйн сэтгэл зүйч ” гэж эмнэл зүйн сэтгэл зүйгээр төрөлжсөн мэргэшил эзэмшсэн сэтгэцийн эмчийг; 3.1.19.“ сэтгэл зүйч ” гэж их, дээд сургуулийг сэтгэл зүйн мэргэжлээр төгссөн мэргэжилтнийг; 5.1.3.хэвтүүлэн эмчлэх болон эмнэл зүйн, сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх үйлчилгээг сэтгэцийн эмнэлэг, аймаг, дүүргийн эмнэлэгт бий болгох, сургууль, хамт олны түвшинд сэтгэл зүйч , нийгмийн ажилтны баг бүрдүүлж ажиллуулах;
Хүүхэд хамгааллын тухай хууль	хамгааллын	6.3-д “Сургалтын байгууллагад суралцаж байгаа хүүхэд бүрийг тухайн орчинд бие махбодийн шийтгэл, сэтгэл зүйн болон үе тэнгийнхний дарамт, үл хайхрах байдал, гэмт хэрэг, зөрчил, хорт зуршилд өртөхгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлэхийн тулд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ” гэж заагаад үүнийг нарийвчлан 6.3.1-д “сургалтын байгууллагын багш, ажилтан хүүхэд хүмүүжүүлэх эерэг арга эзэмших”, 6.3.2-т “сургалтын байгууллагын багш, ажилтан суралцагчдын эрсдэлт нөхцөлд байгаа эсэхийг үнэлэх, судлах, зөвлөгөө өгөх”, 6.3.3-д “сургалтын байгууллагын багш, ажилтан суралцагчдын хоорондын нөхөрсөг бус харилцаа, маргаан, зөрчлийг эвлэрүүлэх, зохицуулах, гэр бүлд нь мэдэгдэх зэргээр урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах”, 6.3.4-т “хүүхдийн амь нас, эрүүл мэнд, аюулгүй байдалд хохирол учруулж болохуйц үйл ажиллагаа, арга хэмжээнд хүүхдийг оролцуулахгүй байх”, 6.3.5-д “хүүхдийг согтуурах, мансуурах, донтох байдалд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээг авах” гэж заасан заалтуудыг хэрэгжүүлэхэд багш ажлын ачааллын хувьд ч, мэргэжил ур чадварын хувьд ч хүчин мөхөсдөх бөгөөд үүнийг сургуулийн сэтгэл зүйчээр мэргэшсэн мэргэжилтэн л хэрэгжүүлж чадна.
Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хууль	хохирогчийг хамгаалах тухай хууль	17.2.1.гэрч, хохирогчийг хамгаалалтад авсан үеэс эхлэн шаардлагатай тохиолдолд сэтгэл зүйчийг байлцуулах; 17.2.4.шүүх хуралдааны танхимд гэрч, хохирогчтой сэтгэл зүйчийг хамт байлцуулах; 17.3.Энэ хуулийн 23.4-т заасан сэтгэл зүйчийн баг хамгаалалтад байгаа гэрч, хохирогчид үзүүлэх сэтгэл зүйн хамгаалалтын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. 22.2.Энэ хуулийн 23.4-т заасан сэтгэл зүйчийн баг нь шаардлагатай тохиолдолд гэрч, хохирогчийн сэтгэл зүйн байдлыг тодорхойлох зорилгоор энэ хуулийн 22.1.6-д заасан сэтгэл зүйн сорилыг авч, хамгаалалтын хэлбэрийг сонгох зөвлөмж гаргана. 23.4.Энэ хуулийн 23.2-т заасан тусгай албаны дэргэд мэргэжлийн хууль зүйн зөвлөгөө өгөх болон сэтгэл зүйчийн баг ажиллана.
Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрх, оролцоо, хөгжлийг дэмжих үндэсний хөтөлбөр	хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрх, оролцоо, хөгжлийг дэмжих үндэсний хөтөлбөр	3.1.1.4. хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрэлт хэрэгцээг үндэслэн аймгийн нэгдсэн эмнэлэг, дүүргийн эрүүл мэндийн төвүүдэд ахуй засалч, хөдөлгөөн засалч, сэтгэл зүйчийг ажиллуулах асуудлыг судлах;

/Монгол Улсын Засгийн газрын 2017 оны 11 дүгээр сарын 29-ны өдрийн 321 дугаар тогтоол/	<p>3.1.1.6. сэргээн засах эмч, мэргэжилтэн, хөдөлгөөн засалч, хөдөлмөр засалч, хэл засалч болон эмнэл зүйн сэтгэл зүйч, хиймэл эрхтэн, туслах хэрэгслэл хийдэг техникч зэрэг мэргэжилтнийг үе шаттайгаар гадаад, дотоодод сургах;</p> <p>3.1.3.6. аймаг, дүүргийн эрүүл мэндийн байгууллага нь нарийн мэргэжлийн эмч, сэтгэл зүйч, ахуйн болон хөдөлгөөн засалчдаас бүрдсэн мэргэжлийн багийг бүрдүүлэн харьяа нутаг дэвсгэртээ оршин суугаа хүүхдийн хөгжлийн бэрхшээлийг тогтоох оношилгоо хийж дүгнэлтээ “Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн эрүүл мэнд, боловсрол нийгмийн хамгааллын салбар комисс”-т хүргүүлэх;</p> <p>3.2.3.2. тусгай хэрэгцээт боловсролын багш, хэл засалч, хөдөлгөөн засалч, хөдөлмөр засалч, дохионы хэлмэрч-орчуулагч, сэтгэл зүйчийг бакалавр, магистр, докторын түвшинд гадаад, дотоодод шинээр бэлтгэх, мэргэжил дээшлүүлэх, мэргэшүүлэх сургалтад хамруулах;</p>
Боловсролын байгууллагын сургалтын орчин, дотуур байранд хүүхэд хүчирхийлэлд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх журам /Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2018 оны 5 дугаар сарын 01-ний өдрийн А/239 тоот тушаалын хавсралтаар/	<p>3.2.3.Багш, сургуулийн эмч, нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч нь хүүхдийн бэртэл гэмтэл, өвчлөл, сэтгэл санааны байдал, айдас, хичээл таслалт, сургууль завсардалт зэрэг хүүхдийн бие махбод, сэтгэл санаа, зан үйлд гарч байгаа сөрөг нөлөөллийн шалтгааныг тогтоох, хүчирхийллээс үүдэлтэй эсэхийг тандан судална.</p> <p>3.3.1.Суралцагчдад сэтгэл санааны хямрал, гутрал, тогтворгүй байдлыг даван туулахад чиглэсэн үйлчилгээг нийгмийн ажилтан, хүүхдийн сэтгэл зүйн чиглэлээр мэргэшсэн сэтгэл зүйч үзүүлнэ.</p>
Сэтгэцийн эмгэгтэй хүний эмчилгээ, үйлчилгээ, түүнд хяналт тавих журам /Эрүүл мэндийн сайдын 2014 оны 5 дугаар сарын 30-ны өдрийн 180 дугаар тушаал/	<p>2.5.Өрх, сум, тосгоны эрүүл мэндийн төв, сум дундын эмнэлгээс илгээх бичгээр ирсэн үйлчлүүлэгчид онош тодруулах эмгэг сэтгэл судлалын шинжилгээ хийнэ.</p> <p>3.2.3.Анагаахын сэтгэл судлалын</p> <p>3.2.4.Эмнэл зүйн сэтгэл судлалын</p>

Дээрх хууль тогтоомжуудыг үзэхэд, сэтгэл зүйчид ажиллах боломжтой салбар, сэтгэл зүйчийн талаарх ерөнхий ойлголтыг тодорхойлж өгсөн бөгөөд сэтгэл зүйчийн эрх, үүрэг, мэргэжлийн холбоод, тэдгээрт тавигдах шаардлага зэрэг эрх зүйн зохицуулалтуудыг нарийн тусгаж өгөөгүй нь өнөөгийн сэтгэл судлалын салбарын хууль, эрх зүйн зохицуулалт учир дутагдалтайгаас гадна бие даасан зохицуулалтгүй байгаа нь харагдаж байна.

Гэтэл гадаадын зарим улс орнуудад сэтгэл судлаачийн эрх зүйн байдлыг тусгайлан хуулиар зохицуулж, мэргэжлийн ёс зүйн асуудлыг нь дүрмээр зохицуулж өгсөн байдаг. (Дэлгэрэнгүйг судалгааны 4 дэх хэсгээс үзнэ үү.)

Учир нь сэтгэл судлаач бол хүнтэй ажилладаг, хүний сэтгэл санааны өөрчлөлт, гэр бүлээс эхлээд нийгэм дэх хүмүүсийн найрсаг хамтын амьдралын төлөө ажилладаг, хүмүүсийн сэтгэцийн эрүүл мэндийн манаанд зогсдог учраас маш нарийн бэлтгэгдэж, тодорхой хэмжээний мэдлэг, чадвар, туршлага хуримтлуулж байж зөвлөн туслах, улмаар сэтгэл заслын үйлчилгээ үзүүлэхэд мэргэшиж, үйл ажиллагаа нь нарийн зохицуулагдсан байх шаардлагатай мэргэжилтэн юм.

Олон улсын байгууллагууд тухайлбал, Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага, Дэлхийн банк болон гадаадын их сургуулиудын түүвэр судалгааны дүгнэлтүүдээс Монгол Улсын

хүн амын сэтгэцийн өвчлөл ямар нөхцөл байдалд байгааг авч үзэхэд, Ази, Номхон далайн орнуудаас сэтгэл гутралын түвшингээр 7-рт, архинд донтох, сэтгэл түгших, архаг ядаргаа зэрэг эмгэгээрээ 3-рт эрэмбэлэгддэг байна. Эрүүл мэндийн яам, Сэтгэцийн эрүүл мэндийн үндэсний төвөөс гаргасан тайланд сэтгэц, зан үйлийн эмгэгийн тохиолдол 2000 онд 10 мянган хүн тутамд 77.4 хувьтай байсан бол 2016 онд 109.5 болж нэмэгдсэн. Ердөө 16-хан жилийн дотор 30 хувиар нэмэгдсэн нь дэлхийн дунджаас 3 дахин хурдтай өссөн¹¹⁴ байгааг харж болно.

Ийнхүү орчин үед сэтгэл зүйн тулгамдсан асуудалтай хүмүүсийн тоо өдрөөс өдөрт нэмэгдсээр байгаа бөгөөд үүнд сэтгэл судлалын шинжлэх ухааны салбарынхан анхаарал хандуулж, мэргэшүүлэх зайлшгүй шаардлагатай. Учир нь өнөөгийн сэтгэл зүйн өвчлөл сэтгэл судлалын шинжлэх ухааны салбарт тулгамдаж байгаа томоохон асуудлуудын нэг мөн бөгөөд Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас ч энэ асуудалд онцгойлон анхаарах зайлшгүй хэрэгцээ шаардлагатайг дурдсан байдаг.

Сэтгэл судлал бол хэний ч ойлгохгүй байгаа зүйлсийг хүн бүхний ойлгох хэл дээр тайлбарладаг шинжлэх ухаан гэж үздэг байна.¹¹⁵ Энэ ч үүднээс сэтгэл судлалын шинжлэх ухаан бусад шинжлэх ухааны суурь үндэс гэх ба томоохон шинжлэх ухаанд тооцогддог байна.

Гэвч манай улсын хувьд хууль тогтоомжийн зохицуулалт нь хэт ерөнхий, хүний нөөц боловсон хүчин, төсөв мөнгө хомс, удирдлага зохион байгуулалтын нэгдсэн тогтолцоо байхгүй зэрэг олон шийдвэрлээгүй тулгамдсан асуудлуудаас болж сэтгэл судлалын шинжлэх ухааны салбарын хөгжил өнөөг хүртэл зогсонги байдалтай байна.

Иймд цаашид уг шинжлэх ухааны салбарт бие даасан хууль, эрх зүйн орчинг бүрдүүлж өнөөгийн сэтгэл судлалын хөгжилд анхаарах цаг нь болжээ.

Дүгнэлт:

- Монгол Улсад сэтгэл судлалын шинжлэх ухаан нь хөгжиж буй төдий байна.
- Хууль эрх зүйн орчин хангалтгүй байна.
- Сэтгэл зүйн өвчлөл улам нэмэгдсээр байна.
- Удирдлага зохион байгуулалтын нэгдсэн тогтолцоо байхгүй, бодлого тодорхойгүй байна.

ХОЁР. СЭТГЭЛ СУДЛААЧИД МЭРГЭЖЛЭЭРЭЭ АЖИЛЛАХ БОЛОМЖ НӨХЦӨЛ, АЖЛЫН БАЙРНЫ ХЭРЭГЦЭЭ ШААРДЛАГА

Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын тооцооллоор 2030 он гэхэд дэлхий нийтийн хамгийн том асуудал бол эдийн засаг, байгаль орчны асуудал бус “сэтгэл гутрал”-аас үүдэлтэй асуудал болсон байна гэж үзсэн.¹¹⁶

Сэтгэцийн эмгэгтэй хүмүүс ердийн хүнээс 20 жилээр бага насалдгийг Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага мөн нотолсон байна.¹¹⁷ Иймээс сэтгэл зүйн үйлчилгээний эрэлт хэрэгцээ дэлхий даяар өсөн нэмэгдэж сэтгэл судлалын мэргэжил дэлхийн хамгийн эрэлттэй 10 мэргэжлийн тоонд орсон байна.

¹¹⁴ НХХЯ, 2003-2016; СЭМҮТ-ийн статистик тайлан, 2014-2016

¹¹⁵ Аристотелийн гүн ухааны сургаал

¹¹⁶ Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2021 оны 3 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/126 тоот тушаалаар байгуулагдсан Ерөнхий боловсролын сургуульд сэтгэл зүйч ажиллуулах асуудлаар санал боловсруулах

ажлын хэсгийн тайлан. 2 дахь таль. 2021 он. УБ хот

¹¹⁷ WHO and Fountain House (2015). Excess mortality in persons with severe mental disorders.

Манай улсад ч гэсэн энэ хэрэгцээ шаардлагыг мэдэрч сэтгэл судлалаар суралцах хүсэлтэй оюутнуудын тоо сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж байна. Зөвхөн МУИС-д сэтгэл судлалаар элсэгчдийн тоо гэхэд л 2015 оноос хойш хоёр дахин нэмэгджээ.¹¹⁸

Харамсалтай нь манай улсад шүүх, прокурор, цагдаа, батлан хамгаалах, хил хамгаалах, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага зэрэг цөөн байгууллагуудад мэргэжлийн сэтгэл зүйчийн орон тоогоор ажиллаж байна. Гэхдээ хууль тогтоогчид энэ мэргэжлийн чухлыг ойлгож холбогдох хууль тогтоомжуудад сэтгэл зүйч ажиллах заалтыг тусгадаг ч гэсэн холбогдох газруудад орон тоо, төсөв мөнгийг нь шийдэхгүй байгаагаас хууль тогтоомжууд хэрэгжихгүй, төгссөн мэргэжилтнүүд ажилгүйчүүдийн эгнээнд шилжиж байна. (Дэлгэрэнгүй судалгааны 3 дахь сэдвээс харна уу)

Жишээ нь: 2002 онд Бага, дунд боловсролын тухай хуульд Ерөнхий боловсролын сургуульд сэтгэл зүйч ажиллуулахаар заасан ч энэ нь өнөөдөр хүртэл бодит ажил болоогүй байна. Мөн УИХ-ын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын “Хүний хөгжил” гэсэн хоёрдугаар бүлгийн 2.1.22-т “Сурагч болон багшид сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх, суралцагчдад мэргэжлээ сонгох, ирээдүйгээ төлөвлөхөд нь зөвлөн туслах чиг үүрэгтэй сэтгэл зүйч мэргэжилтнийг **сургууль бүрд** ажиллуулна”, 2.1.23-д “Сэтгэл зүйч болон хүний хөгжлийн чиглэлээр хос мэргэжилтэн бэлтгэнэ” гэж заасан.

Гэтэл Монгол Улсын хэмжээнд 2020 оны байдлаар ерөнхий боловсролын 839 сургуульд нийт 76 сэтгэл зүйч үндсэн орон тоогоор ажиллаж байна. Үүнээс 85.5 хувь буюу 65 нь мэргэжлийн сэтгэл зүйч, 14.4 хувь буюу 11 нь мэргэжлийн бус хүмүүс ажиллаж байна.¹¹⁹

Дээрх хуулийн зохицуулалтыг харахад ерөнхий боловсролын сургууль бүрд сэтгэл зүйч байх ёстой бөгөөд өнөөдөр 763 сургууль мэргэжлийн сэтгэл зүйчгүй байна.

Уг жишээнд дурдсан хууль, тогтоомжоос харахад ерөнхий боловсролын сургуульд сэтгэл зүйч ажиллах эрх зүйн орчин бүрэн бүрдсэн гэлтэй.

Манай улсад сэтгэл судлаачдын хөдөлмөр эрхлэлтийг салбараар нь ангилвал ажил олгогчид дараах байдалтай байна.¹²⁰

№	Хөдөлмөр эрхэлж буй салбар	Хувь
1	Эмнэлэг - төрийн, орон нутгийн, хувийн	38%
2	Бага, дунд сургууль - төрийн, орон нутгийн, хувийн	20%
3	Амбулторын эрүүл мэндийн үйлчилгээ	18%
4	Шүүх, цагдаа, онцгой байдал, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх зэрэг	10%
4	Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид	8%
5	Бусад	6%

Сэтгэл судлаачид ихэвчлэн эрүүл мэндийн байгууллага, их, дээд сургууль болон шинжлэх ухааны (жишээлбэл, анагаах ухааны сургууль эсхүл эмнэлэг) салбарт ажиллаж

¹¹⁸ МУИС-ын төгсөгчдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн судалгааны тайлан УБ хот. 2020 он

¹¹⁹ <https://www.meds.gov.mn/post/70624>

¹²⁰ 1911 төгсөгч төгссөн байгаагаас 17.3 хувь буюу 331 нь мэргэжлээрээ ажиллаж байна гэсэн статистик мэдээлэл байдаг

байна. Мөн зарим нь шүүх, прокурор, цагдаа, батлан хамгаалах, хил хамгаалах, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага зэрэг бусад салбарт ажилладаг байна.

Зарим хүмүүсийн үзэж байгаагаар сэтгэл судлалын салбарт боломж хомс байдаг гэж бодож болох ч хөдөлмөр эрхлэлтийн хувьд хангалттай боломжууд байдаг. Сэтгэл судлал бол ажлын байрны хувьд тийм ч бага боломж олгодог салбар биш юм. Тухайлбал:

- Сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх төвд сэтгэл судлаач;
- ЕБС-д сэтгэл судлаач;
- Шүүх, прокурор болон цагдаа, онцгой байдал, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх зэрэг хүчний байгууллагад сэтгэл судлаач;
- Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын асуудлаар ажилладаг төрийн болон төрийн бус байгууллагад сэтгэл судлаач;
- Улсын хэмжээний болон дүүргийн нэгдсэн эмнэлэгт сэтгэл судлаач;
- Хүүхдийн халамж асрамжийн төвд сэтгэл судлаач;
- Тусгай хэрэгцээт хүүхдүүдэд боловсрол олгох төвд сэтгэл судлаач;
- Хүмүүнлэгийн болон олон улсын байгууллагад сэтгэл судлаач;
- Судалгаа шинжилгээний байгууллагад судлаач;
- Хувь хүний хөгжлийн зөвлөх (ментор);
- Их, дээд сургуулийн сэтгэл судлалын багш.

Дээрх салбаруудыг үзэхэд, сэтгэл судлалын мэргэжлээр олон салбарт ажиллах боломж бий бөгөөд гагцхүү мэргэшсэн байдал нь ажлын байрны төлөв байдалд (Хүүхдийн сэтгэл судлал, шүүгчийн сэтгэл судлал, нийгмийн сэтгэл судлал гэх мэт) нөлөөлөхөөр байгаа юм.

Манай улсын хувьд сэтгэл судлалын боловсролыг их, дээд сургуульд 4 жилийн хугацаагаар суралцаж эзэмшдэг бөгөөд улмаар мэргэжлээрээ ажиллахад зарим улс орныг бодвол тусгай зөвшөөрөл шаардахгүйгээр шууд ажиллах боломжтой байдаг.

Сэтгэцийн эрүүл мэндийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.19-д “**сэтгэл зүйч**” гэж их, дээд сургуулийг сэтгэл зүйн мэргэжлээр төгссөн мэргэжилтнийг хэлнэ гэж тодорхойлжээ.

Харин тухайн мэргэжлээр багшлах, эрүүл мэндийн болон хүчний байгууллагад ажиллах (цагдаа, онцгой байдал, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх зэрэг) бол богино хугацааны мэргэшсэн сургалтанд суудаг байна.

Дэлхийн зарим улс оронд сэтгэл судлалын мэргэжлээр бакалаврын боловсрол эзэмшсэний дараа дахин тухайн нарийвчилсан чиглэлээр сургалтанд сууж, мэргэшлийн шалгалт өгч, тусгай зөвшөөрөл буюу лиценз (Англи, Япон) авснаар ажиллах эрхтэй болдог бол зарим улсад зөвхөн докторын зэрэг (АНУ) хамгаалсан хүн сэтгэл судлалын мэргэжлээр ажиллах боломжтой болдог байна.¹²¹

Энэ нь нэг талаасаа сэтгэл судлалын мэргэжлээр ажиллахад шалгуур өндөртэй гэдэг ч нөгөө талаасаа мэргэжлийн чадварлаг мэргэжилтэн бэлтгэгддэг байна.

АНУ-ын Хөдөлмөрийн Статистикийн Товчооны (BLS) мэдээлснээр дэлхийн улс оронд сэтгэл судлалын мэргэжлийн эрэлт хэрэгцээ ихсэх хандлага их байна гэж мэдээлжээ. Тухайлбал: АНУ-д сэтгэл судлаачдын ажил эрхлэлт 2014-2024 оны хооронд 19 хувиар, сэтгэцийн эмч нарын ажил эрхлэлт 15 хувиар, нийгмийн ажилтнууд 12 хувиар тус тус

¹²¹ <https://link.springer.com/article/10.1007/s12124-020-09545-0>

өсөх төлөвтэй байна. Энэ нь дунджаар 7 хувийн өсөлттэй байх бусад ажил мэргэжилтэй харьцуулахад харьцангуй хурдтай өсөхөөр төлөвтэй байна.¹²²

Манай улсын хувьд Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2021 оны 3 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/126 тоот тушаалаар байгуулагдсан ажлын хэсгийн тайланд дурдсанаар сэтгэл судлаачдын эрэлт хэрэгцээ ирэх 10 жилд ойролцоогоор 4 хувиар өсөх төлөвтэй байна.¹²³ Харин ажил эрхлэлтийн өсөлт нь нарийн мэргэшлээс (сэтгэл судлалын багш, хүүхдийн сэтгэл судлаач, мэдрэлийн сэтгэл судлаач гэх мэт) хамаарч өөр өөр байхаар байна. Учир нь сургууль, эмнэлэг, сэтгэцийн эрүүл мэндийн төв, нийгмийн үйлчилгээний агентлагуудад сэтгэл зүйн үйлчилгээ авах эрэлт их байгаа тул эмнэлзүйн зөвлөгөө өгөх, сургуулийн сэтгэл судлаачдын ажил эрхлэлт нэмэгдэх магадлалтай байна. Хүмүүс тулгарсан сэтгэл зүйн асуудлаа ойлгох, түүнд гарц олохын тулд сэтгэл зүйчид ихээр хандах тусам клиник болон зөвлөгөө өгөх сэтгэл судлаачдын эрэлт нэмэгдэх шалтгаан болж байж болох юм.

Мэдээж энэ чиглэлийн ажлын байр өсөлттэй байх тусам сэтгэл судлалын мэргэжлийн эрэлт хэрэгцээ их байхаар байна.

ГУРАВ. СЭТГЭЛ СУДЛАЛЫН БОЛОВСРОЛ ОЛГОХ ТОГТОЛЦОО, МЭРГЭЖЛИЙН ХҮНИЙ НӨӨЦ БҮРДҮҮЛЭЛТ

Дэлхий нийтэд сэтгэл зүйн өвчлөл нэмэгдэж байгаа энэ цаг үед сэтгэл судлалын мэргэжил ихээхэн чухал мэргэжилд тооцогдох нь гарцаагүй. Энэ ч үүднээс сүүлийн жилүүдэд дэлхийн улс орнууд сэтгэл судлалын (сэтгэл зүйч) боловсрол олгох тал дээр онцгойлон анхаарч, **чадвартай** боловсон хүчнийг бэлтгэсээр байна.

Манай улсын хувьд 1991 оноос эхлэн Монгол Улсын Боловсролын Их сургуульд сэтгэл судлалын мэргэжилтэн бэлтгэсэн бөгөөд тэр үеэс хойш хэд хэдэн их, дээд сургуулиудад мэргэжилтэн бэлтгэж эхэлжээ.

Одоогийн байдлаар улсын хэмжээнд 85 их, дээд сургууль, коллеж байгаагийн 9 сургууль нь сэтгэл судлалын мэргэжилтэн бэлтгэн төгсгөж байна.¹²⁴ (Хүснэгт 2)

Хүснэгт 2. Сэтгэл судлалын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж буй сургуулийн мэдээлэл

№	Сургуулийн нэр	Сэтгэл судлаач бэлдэж эхэлсэн он	Тодорхой мэргэшүүлж буй чиглэл
1	Монгол Улсын Их сургууль	1992	Нийгмийн сэтгэл судлал, сурган хүмүүжүүлэх ба хөгжлийн сэтгэл судлал
2	Монгол Улсын Боловсролын Их сургууль	1991	Сэтгэл судлаач
3	Хүмүүнлэгийн Ухааны их сургууль	2007	Ерөнхий
4	Улаанбаатар Эрдэм Их Сургууль	2010	Хүүхдийн сэтгэл судал

¹²² <https://www.apa.org/monitor/2017/11/trends-popular>

¹²³ Ерөнхий боловсролын сургуульд сэтгэл зүйч ажиллуулах асуудлаар санал боловсруулах ажлын хэсгийн тайлан УБ хот 2021 он.

¹²⁴ https://www.meds.gov.mn/statistics-industry?category_id=11403

5	Отгонтэнгэр Их сургууль	2017	Сэтгэл судлаач
6	Шинжлэх Ухаан Технологийн их сургууль		
7	Дотоод Хэргийн Их сургууль	2002	Сэтгэл зүйн бэлтгэлийн офицер
8	Нийгэм Сэтгэл судлалын дээд сургууль	1994	
9	Олон Улсын Улаанбаатар Их сургууль	2020	гэр бүл, хүүхдийн сэтгэл зүйч

Судалгааны баг нь дээрх сургуулиудтай холбогдож тухайн мэргэжлээр нийт төгссөн төгсөгчдийн тоон мэдээллээс гадна ажил эрхлэлтийн байдлыг тодруулахд сэтгэл судлалын мэргэжлээр 1911 төгсөгч төгссөн байгаагаас 19.3 хувь буюу 446 нь мэргэжлээрээ ажиллаж байна. (Хүснэгт 3)

Хүснэгт 3.Сургуулиудын сэтгэл судлалын хөтөлбөрөөр нийт төгссөн төгсөгчдийн мэдээлэл

№	Сургуулийн нэр	Нийт төгсөгчийн тоо	Мэргэжлээр ажил эрхэлж байгаа төгсөгчийн тоо
1	Монгол Улсын Их сургууль	678 (600/Баклавр/ ,78/Магистр/)	280
2	Монгол Улсын Боловсролын Их сургууль	888	80
3	Хүмүүнлэгийн Ухааны их сургууль	300	Судалгаа хийгээгүй байсан
4	Улаанбаатар Эрдэм Их Сургууль	77	35
5	Отгонтэнгэр Их сургууль	2021.06 сард анхны төгсөлт	5
6	Шинжлэх Ухаан Технологийн их сургууль		Мэдээллийг авах боломжгүй байсан
7	Дотоод Хэргийн Их сургууль	274	30
8	Нийгэм Сэтгэл судлалын дээд сургууль	372	16
9	Олон Улсын Улаанбаатар Их сургууль		Мэдээллийг авах боломжгүй байсан
Нийт		1911	446

Мөн Боловсрол, шинжлэх ухааны яамнаас гаргасан “хичээлийн жилийн статистик мэдээ”-ний сүүлийн хоёр жилийн хугацааны статистик тоо баримтыг үзэхэд сэтгэл судлалын хөтөлбөр хэрэгжүүлж буй нийт их, дээд сургуульд сэтгэл судлалын мэргэжлээр жилд дунджаар 435-457 оюутан шинээр элсэж байна.¹²⁵

¹²⁵ https://www.meds.gov.mn/statistics-industry?category_id=11403

Харин нийт элсэгчдийн 50 хувь буюу 178-210 оюутан сэтгэл судлалын мэргэжлээрээ төгсдөг байна. (Хүснэгт 4, 5)

Хүснэгт 4. Нийт сэтгэл судлалын мэргэжилд шинээр элсэгчдийн статистик мэдээлэл

№	Элссэн он	Нийт суралцагсад	Эр	Эм	Боловсролын түвшин		
					Баклавар	Магистр	Доктор
1	2019	435	90	345	341	92	2
2	2020	457	95	362	363	92	2

Хүснэгт 5. Нийт сэтгэл судлалаар төгссөн төгсөгчдийн статистик мэдээлэл

№	Төгссөн он	Нийт суралцагсад	Эр	Эм	Боловсролын түвшин		
					Баклавар	Магистр	Доктор
1	2019	178	34	133	167	10	1
2	2020	210	48	162	197	10	3

Дээрх статистик мэдээллүүдээс үзэхэд, сэтгэл судлалын мэргэжлийг **бусад мэргэжилтэй** харьцуулахад харьцангуй цөөхөн оюутан сонгож байгаагаас гадна энэхүү мэргэжлээрээ төгсөж буй төгсөгч цөөхөн байна. Голдуу их, дээд сургууль төгсөгчдийн хувьд нийгэм-эдийн засаг, хууль эрх зүй, анагаах ухаан, бүх төрлийн инженерийн чиглэлээр суралцаж төгсөх нь бусад мэргэжилтэй харьцуулахад илүү байна.

Түүнчлэн сэтгэл судлалын мэргэжлээр төгссөн мэргэжилтнүүд тухайн мэргэжлээрээ ажиллаж байгаа нь цөөхөн байх бөгөөд ихэнх нь хувийн хэвшилд хүний нөөцийн менежер, маркетингийн болон санхүүгийн чиглэлийн ажилтан эрхэлж байгаа бол зарим хэсэг нь мэргэжлээрээ сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгдөг Төрийн бус байгууллага, компани байгуулан ажиллаж байна¹²⁶

Сэтгэл судлалын боловсрол бол нийгмийг эрүүлжүүлэх үйлсэд ихээхэн хувь нэмэр оруулдаг чухал салбар юм. Дэлхийн улс орны эрүүл мэндэд сайнаар нөлөөлөх хандлагад сэтгэл судлаач мэргэжил хүчтэй байр суурь эзэлсээр байна.

Тиймээс улс орнуудад орчин үеийн сэтгэл судлалаар **чадвартай боловсон** хүчин бэлтгэх хандлага улам нэмэгдэж байх бөгөөд сэтгэл зүйн онол, практикт илүү ихээр сургах замаар сэтгэл судлалын боловсрол олгох тал дээр анхаарч байна.

Манай улсын хувьд ч гэсэн энэ хандлага руу шилжих шаардлага зүй ёсоор тулгарч байгаа бөгөөд их, дээд сургуульд сэтгэл судлалын мэргэжлээр **чадвартай боловсон хүчин бэлтгэх** тал дээр онцгойлон анхаарах шаардлага бий.

¹²⁶ Сэтгэл судлалын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж буй сургуулиудтай холбогдон тодруулж авсан

ДӨРӨВ. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА, ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

4.1. Филиппин Улс

Сэтгэл судлаачид бол сэтгэцийн өвчлөлд хүрэхэд ойрхон болсон хүмүүст сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх бөгөөд тэдэнд тодорхой сэтгэл зүйн асуудлууд, тэр дундаа хүн хоорондын харилцаа болон шийдвэр гаргахад тулгарсан хүндрэл бэрхшээл, стресс, сэтгэл санааны хямрал, гутрал, биеийн болон сэтгэл зүйн хүчирхийлэлд өртсөн, салалт, үхэл хагацал гэх мэт сэтгэл санаанд нь сөргөөр нөлөөлсөн асуудалтай хүмүүст тодорхой сэтгэл зүйн техник, сэтгэл заслын аргуудаас хэрэглэн үйлчлүүлэгчийн асуудлыг шийдвэрлэхэд нь тусалдаг.

Филиппиний сэтгэл судлалын хөтөлбөрийн талаар¹²⁷

Филиппинд сэтгэл судлалын бакалаврын хөтөлбөрийг 20 жилийн өмнө 44 сургууль явуулдаг байсан бол одоо 170 орчим их дээд сургууль болж өргөжсөн байна. Сэтгэл судлалыг анх Филиппинд 1926 онд философийн ухаанаас тусад нь салбар болгон хөгжүүлж эхэлжээ. Түүнээс хойш Филиппиний Боловсролын их сургуулийн дэргэд Сэтгэл судлалын тэнхим байгуулагджээ. Филиппиний сэтгэл судлалын бакалаврын хөтөлбөр нь 4 жил байдаг. Сэтгэл судлалд өргөн хэрэглэгддэг онцлох чиглэлүүд нь: байгууллагын сэтгэл зүй, клиник сэтгэл судлал, зөвлөгөө нийгмийн сэтгэл судлал, боловсролын сэтгэл судлал, хүүхдийн сэтгэл судлал зэрэг ордог байна.

Сэтгэл судлалын бакалаврын зэрэг олгох сургалтын ихэнх хувийг хувийн их дээд сургуулиуд санал болгодог байна. Филиппинд дөрвөн төрлийн боловсролын байгууллага байдаг. Үүнд:

1. Хувийн сектор шашны бүлэглэлийн удирддаг их дээд сургууль, коллеж юм. Атенео Де Манила их сургууль, Де Ла Салле их сургууль, Филиппиний Адвентист их сургууль гэх мэт;
2. Корпораци эсхүл сангийн удирддаг их дээд сургууль, коллеж юм. Мануэль Л.Кезоны их сургууль, Алс Дорнодын их сургууль гэх мэт;
3. Улсын их дээд сургуулиуд коллежууд бол засгийн газраас санхүүждэг байгууллага юм. Филиппиний их сургууль, Боловсролын их сургууль, Өмнөд Лузополитехникийн коллеж гэх мэт;
4. Орон нутгийн их дээд сургууль, коллеж бол тухайн сургууль байрладаг орон нутгийн засаг захиргаанаас санхүүждэг байгууллага юм. Памантасан ба Лунгсод Майнила, Урданета олон нийтийн коллеж зэрэг.

Эрх зүйн орчин

Филиппин Улсын сэтгэл судлалын тухай хуулийг 2009 онд 9 бүлэг 41 зүйлтэй баталсан. Ингэснээр сэтгэл судлалын мэргэжлийг хөгжүүлэхэд шинэ үе шат эхэлж, сэтгэл судлаачаар ажиллах таатай нөхцөл бүрдсэн юм. Хуулийн зорилго нь олон нийтийг мэргэжлийн бус сэтгэл судлаачид хандахаас болгоомжлох, сэтгэл судлаачдыг албан ёсны бүртгэлд хамруулах, лицензийн шалгалтыг зохион байгуулж дэлхийн хэмжээнд өрсөлдөх чадвартай шударга, үнэнч сэтгэл судлаачдыг бэлтгэхэд оршино.

Хуулийн 4 дүгээр бүлэгт Сэтгэл судлалын мэргэжлийн зохицуулах хорооны удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүн болон эрх үүргийг заасан байна. Үүнд:

Тус хорооны Удирдах зөвлөлд сэтгэл судлалын холбоо болон итгэмжлэгдсэн үндэсний байгууллагаас зөвлөлийн даргад хоёр, гишүүдэд тус бүр гурван нэр дэвшигчийг дэвшүүлнэ.

Удирдах зөвлөлийн дарга болон гишүүд дараах шаардлагыг хангасан байна.

- Филиппин улсын иргэн, байнгын оршин суугч байх;
- Гучин таван нас хүрсэн байх;
- Өндөр ёс зүйтэй байх;
- Филиппиний их сургууль болон бусад сургуульд сэтгэл судлалын чиглэлээр докторын зэрэг хамгаалсан, Дээд боловсролын комиссоос хүлээн зөвшөөрөгдсөн байх;
- Албан ёсны зөвшөөрөгдсөн байгууллага, клиник төвд сэтгэл судлалын чиглэлээр дор хаяж 10 жил ажилласан, эсхүл сэтгэл судлалын чиглэлээр багадаа 5 жил багшилсан туршлагатай байх;
- Сэтгэл судлалын хүчин төгөлдөр мэргэжлийн үнэмлэхтэй, лицензтэй сэтгэл судлаач байх;
- Сэтгэл судлалын их дээд сургууль, коллеж бусад байгууллагын итгэмжлэгдсэн ажилтан, шууд болон шууд бусаар санхүүгийн ашиг сонирхолгүй байх;
- Ёс суртахууны аливаа гэмт хэрэгт холбогдоогүй байх.

Эрх, үүрэг

- энэхүү хуулийн заалтыг хэрэгжүүлэх, шаардлагатай дүрэм, журам, тогтоол, удирдамжийг батлах, шинэчлэх, түгээн дэлгэрүүлэх;
- Филиппин дэх сэтгэл судлаачдын бүртгэл, лиценз, практикт хяналт тавих;
- энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан тангараг өргөх;
- сэтгэл судлаачийн бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, сэргээх;
- Зөвлөлийн албан ёсны тамга тэмдгийг батлах;
- Филиппин дэх сэтгэл судлал, психометрийн практикт нөлөөлж буй нөхцөл байдалд хяналт тавьж, мэргэжлийн ёс зүй, техникийн стандартыг сайжруулах, хадгалахад хууль ёсны арга хэмжээг авах;
- байгууллага, холбоо болон сэтгэл судлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй хүмүүсийн бүртгэлийн гэрчилгээ, хүчин төгөлдөр мэргэжлийн үнэмлэхтэй сэтгэл судлаач мөн эсэхийг шалгах, хяналт тавих;
- Сэтгэл судлаачийн мэргэжлийн тасралтгүй боловсролын талаарх удирдамж боловсруулж хэрэгжүүлэх;
- Сэтгэл судлалын сургалт хөтөлбөрийг санал болгодог боловсролын байгууллагуудтай бодлого, стандарт, сургалтын хөтөлбөрийн дагуу хамтран ажиллах;
- Тусгай зөвшөөрлийн шалгалтын хөтөлбөрийг дээд боловсролын комисстой зөвлөлдсөний үндсэн дээр бэлтгэх, батлах, өөрчлөлт оруулах;
- Хууль ёсны дагуу шилжүүлсэн болон энэ хуулийн зорилгыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай гэж үзсэн бусад чиг үүргийг гүйцэтгэх.

Мөн тус хуулийн 5 дугаар бүлэгт сэтгэл судлаач болон туслах сэтгэл судлаачид нь тусгай зөвшөөрлийн шалгалтад хамрагдах, ур чадварын шалгуур үзүүлэлтүүд, тавигдах шаардлага болон шалгалтын сэдвүүдийг тусгасан байна. Сэтгэл судлалын чиглэлээр дадлага хийхээр бүртгүүлсэн хүмүүс хорооноос тогтоосон шаардлагын дагуу сэтгэл судлаачийн мэргэжлийн шалгалтад хамрагдах ёстой.

Сэтгэл судлаачаар бүртгүүлэх, лиценз авахаар шалгалт өгөх хүмүүс Удирдах зөвлөлд холбогдох баримт бичгийг ирүүлэх ба дараах шаардлагыг хангасан байна. Үүнд:

- Филиппин улсын иргэн, байнгын оршин суугч эсхүл гадаад улсын иргэн бол Филиппин улсад мэргэжлийн чиглэлээр албан ёсоор үйл ажиллагаа эрхэлдэг байх;
- Дээд боловсролын комиссоос хүлээн зөвшөөрөгдсөн магадлан итгэмжлэгдсэн Филиппин эсхүл гадаадын их сургуульд сэтгэл судлалын чиглэлээр магистрын зэрэг эзэмшсэн байх;
- тусгай зөвшөөрөлтэй сэтгэл судлаач эсхүл туслах сэтгэл судлаачаар багадаа 200 цагийн клиникийн дадлага туршлагатай байх;
- Ёс суртахуунтай холбоотой гэмт хэрэгт холбогдоогүй байх.

Туслах сэтгэл судлаачийн тусгай зөвшөөрлийн шалгалтад хамрагдах өргөдөл гаргагч нь дараах шаардлагыг хангасан тохиолдолд хүсэлт гаргаж болно.

- Филиппин улсын иргэн, байнгын оршин суугч эсхүл гадаад улсын иргэн бол Филиппин улсад сэтгэл судлалын чиглэлээр мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг байх;
- Дээд боловсролын комиссоос хүлээн зөвшөөрөгдсөн магадлан итгэмжлэгдсэн Филиппин эсхүл гадаадын их дээд сургуульд сэтгэл судлалын чиглэлээр бакалаврын зэрэг эзэмшсэн, шалгалтад хамрагдсан сэдвүүдэд хангалттай оноо авсан байх;
- Ёс суртахуунтай холбоотой гэмт хэрэгт холбогдоогүй байх.

Сэтгэл судлаачдын лицензийн шалгалтад дараах сэдвүүдийг хамруулна.

- Хувь хүнийг тодорхойлох онолууд;
- Хэвийн бус сэтгэл судлал;
- Сэтгэлзүйн үнэлгээ;
- Сэтгэлзүйн зөвлөгөө ба сэтгэл засал.

Энэхүү хуульд зааснаар сэтгэл судлаачийн шаардлагатай ур чадвар, мэдлэг боловсролтой хүнийг шалгалтгүйгээр бүртгэж болно. Өргөдөл гаргагч нь дараах бичиг баримтыг хороонд баталгаажуулна. Үүнд:

- Сэтгэл судлалын чиглэлээр докторын зэрэг хамгаалсан, гурван жил ажилласан туршлагатай байх;
- Сэтгэл судлалын магистрын зэрэг хамгаалсан, сэтгэл судлалын чиглэлээр хамгийн багадаа 5 жил ажилласан туршлагатай байх;
- Төрийн болон хувийн байгууллагад сэтгэл судлаачаар ажилладаг сэтгэл судлалын бакалавр зэрэгтэй, сэтгэл судлаачаар багадаа 10 жилийн ажлын туршлагатай байх.

Шалгалтын үнэлгээ

- Сэтгэл судлаачийн лицензийн шалгалтад нийт (75%) ба түүнээс дээш оноогоор шалгалтад тэнцсэн гэж үзнэ. Гэхдээ нэр дэвшигч шалгалтын бүх сэдвээр хамгийн багадаа (60%)-ийн үнэлгээг авах ёстой. Хэрэв нийт үнэлгээ 75% гэсэн хэдий ч сэдвийн шалгалтаар 60%-аас доош үнэлгээ авсан бол 2 жилийн хугацаанд тухайн сэдвийн шалгалтыг дахин өгөх эрхтэй.

Үнэлгээний тайлан

- Мэргэжлийн зохицуулах хороо нь шалгалт авсанаас хойш хуанлийн 10 хоногийн дотор сэдэв бүрийн үнэлгээний талаар албан ёсны тайланг гаргана.

Филиппин Улсад сэтгэл судлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй дараах байгууллагууд байна. Үүнд:

1. Сэтгэцийн эрүүл мэндийн үндэсний төв (National Center for Mental Health)¹²⁸,
2. Филиппиний сэтгэцийн эрүүл мэндийн холбоо (Philippine Mental Health Association)¹²⁹,
3. Филиппиний мэргэжлийн зохицуулах хороо (Philippine professional regulation commission)¹³⁰,
4. Филиппиний сэтгэл судлалын холбоо (The Psychological Association of the Philippines).¹³¹

Эдгээрээс сэтгэл судлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг Филиппиний сэтгэл судлалын холбоо болон Филиппиний мэргэжлийн зохицуулах хорооны талаар товч дурдвал:

1. Филиппиний сэтгэл судлалын холбоо¹³²

1962 онд байгуулагдсан Филиппиний Сэтгэл судлалын холбоо (PAP) нь сэтгэл судлалын судалгаа, дадлага туршлагын ур чадварыг сурталчлах, хүн ба нийгмийн хөгжилд чиглэсэн үйл ажиллагаа явуулж буй байгууллага юм. Тус холбоо сэтгэл судлалын салбарыг хөгжүүлэх хөтөлбөр боловсруулан 4 зорилго тавин ажиллаж байна. Үүнд:

1. Сэтгэл судлалыг шинжлэх ухааны салбар болгон хөгжүүлэх, сургах, заах, судлах ажлыг ахиулах;
2. Сэтгэл судлалын практикийг бие даасан, шинжлэх ухааны чиг баримжаатай, ёс суртахууны хувьд ухамсартай мэргэжил болгон хөгжүүлэх;
3. Хүний сайн сайхны төлөө;
4. Бусад эрдэмтэн судлаач нартай хамтран ажиллаж, анхаарал хандуулж буй асуудлыг ойлгох, шийдвэрлэхэд туслах.

Тус холбоонд Филиппин Улсын мэргэжлийн зохицуулах комиссоос магадлан итгэмжлэгдсэн мэргэшсэн сэтгэл судлаачид ажилладаг.

Филиппиний сэтгэл судлалын холбоо сэтгэл судлалын 7 чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг. Үүнд:

- үнэлгээний сэтгэл судлал;
- клиник сэтгэл судлал;
- сэтгэл судлалын зөвлөгөө;
- хөгжлийн сэтгэл судлал;
- боловсролын сэтгэл зүй;
- байгууллагын сэтгэл судлал;
- нийгмийн сэтгэл судлал.

Эдгээрээс гадна сэтгэцийн эрүүл мэнд ба сэтгэлзүйн үйлчилгээ, лесбиян гей бисексуал ба трансгендерүүдийн сэтгэл судлалын тусгай сонирхлын бүлгүүд мөн ажилладаг байна.

2. Филиппиний мэргэжлийн зохицуулах хороо¹³³

Тус хороо нь магадлан итгэмжлэгдсэн мэргэжлийн байгууллагууд, их дээд сургууль төгсөгчид, академи бусад төрийн байгууллагуудад мэргэжлээрээ ажиллах болон түр зөвшөөрөл хүссэн дотоодын болон гадаадын мэргэжилтнүүд үйлчилдэг байгууллага юм.

Мэргэжлийн зохицуулах хороо нь мэргэжлийн дадлагын стандартаар мэргэжлийн ур чадварыг тодорхойлох, мэргэшсэн лицензийн эрх олгох, лицензийн шалгалт зохион

¹²⁸ <http://www.ncmh.gov.ph/>

¹²⁹ <https://pmha.org.ph/>

¹³⁰ <https://www.prc.gov.ph/psychology>

¹³¹ <https://www.pap.ph/>

¹³² <https://www.pap.ph/>

¹³³ <https://www.prc.gov.ph/>

байгуулах, сэтгэл судлаачийн бүртгэлийн гэрчилгээ олгох, мэргэжлийн үнэмлэх олг мэргэжлийн эрхийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, сэргээх зэрэг үйл ажиллагааг эрх явуулна.

4.2. Япон Улс

Япон Улсад сэтгэл судлалын шинжлэх ухаан нь Эдо (1603 - 1868 он) үеийн сүүлчийн хагасаас Мэйжигийн эриний (1868 оноос эхэлсэн) эхэн үе хүртэл нэвтэрч, барууны шинжлэх ухаанд гүнзгий нэвтэрсэн гүн ухаантан Кацүнагаритай салшгүй холбоотой хөгжжээ¹³⁴. Энэ үеэс сэтгэл судлал гэдэг үг хэрэглэгдэж, Мэйжигийн үеийн төлөөлөгч, сэтгэл судлаач Южиро Мотора нь Америкийн их сургуульд эрдмийн зэрэг хамгаалсан анхны япон эрдэмтэн болж байсан байна. Сэтгэл судлалын эрдэмтэн нар Америк болон Германы шинжлэх ухааныг судлаж ирсээр Кюүшюүгийн Их сургууль болох Эзэн хааны Их сургуульд дайны дараах Японы сэтгэл судлалын үндэс суурийг тавьжээ. Дайны дараа Япон Улс нь Америкийн эрхшээлд аргагүйн эрхэнд амьдрахаас өөр аргагүй байдалд хүрсэн нь ард иргэдийн сэтгэл зүйд маш нөлөөлж байв. Сэтгэл судлал нь зан үйлийн шинжлэх ухаанд суурилдаг тул оюун ухааныг эмчлэх зорилготойгоор дорно дахины өвөрмөц сэтгэл зүйг хөгжүүлэх боломжтойг тухайн үед японы эрдэмтэд харж байсан байна.

Өнөө үеийн Япон Улсын сэтгэл судлал нь өндөр хөгжилтэй орнуудын адил хөгжиж ирсэн ч хэт хөгжлийн улмаас нийгмийн үл үзэгдэх дарамт ихтэй, энэ ч үүднээсээ сэтгэл санааны хувьд ядарсан насанд хүрэгчид мөн хүүхдүүд их байна. Иймээс сэтгэл судлалаар мэргэшэх сонирхолтой залуучууд ихсэж тэднийг сургах их сургууль, мэргэшүүлэх холбоодын ажил идэвхжиж байна.

Их сургуулиудын хувьд сэтгэл судлалын тэнхимтэй байх ба уламжлалт сэтгэл судлалын хичээлүүдээс гадна шинээр гэмт хэргийн сэтгэл судлалын тухай шүүхийн сэтгэл судлал, эрүүгийн шинжлэх ухаан, мөрдөн байцаалтын ажиллагаа, эрүүгийн клиник гэсэн чиглэлтэйгээр оюутнуудаа бэлтгэж байна.¹³⁵ Нэмж дурдахад эмнэл зүйн сэтгэл судлал буюу хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний сэтгэл судлал, хүүхэд хөгжил, хүн хоорондын харилцаа гэсэн нийгмийн төрлүүдээр давхар сургадаг байна. Төгссөн сэтгэл судлаачид нь анагаах ухааны салбар, боловсролын салбар, халамжийн салбар, аж үйлдвэрийн салбарт ажиллах боломжоор бүрэн хангагддаг байна.

Эрх зүйн орчин

Япон Улс нь 2007 оны 9 сарын 16-ны өдөр Мэргэшсэн сэтгэл судлаачийн хуулиа¹³⁶ (公認心理師法) баталсан. 2019 оны 6 сарын 14-ний өдөр хамгийн сүүлд нэмэлт өөрчлөлт орсон. Уг хууль нь 5 бүлэг 50 зүйлтэй.

Хууль нь мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйчдийн мэргэшлийн түвшинг тогтоох, тэдний ажил үүргийн зохистой байдлыг хангах, хүмүүсийн сэтгэцийн эрүүл мэндийг сахин хамгаалах, дэмжихэд хувь нэмрээ оруулах зорилготой.

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйчийн эрх зүйн зохицуулалт, эрх үүрэг, хариуцлага, үйл ажиллагаагаа явуулах хүрээ болон мэргэшсэн сэтгэл зүйч болох шалгалтыг хаанаас хэн ямар зохион байгуулалттайгаар бүртгэж, шалгалтыг авах тухай энэ хуулиар зохицуулсан.

¹³⁴<http://shinrigaku2008.web.fc2.com/index/sinnrigaku2.html>

¹³⁵https://www.uhe.ac.jp/undergraduate/psychology/?utm_source=google&utm_medium=cpc&qclid=Cj0KCQjw8eOLBhC1ARIsAOzx5cGFh-sNpVkcLvFfjEPNmtBrNj1ISAQ2-9nEsd9RnWIR8B9385xvLkaAmUKEALw_wcB

¹³⁶<https://hourei.net/law/427AC0000000068>

Япон Улсад сэтгэл судлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг дараах байгууллагууд байна. Үүнд:

1. Япон Улсын Сэтгэл судлалын холбоо (The Japanese Psychological Association)
2. Япон Улсын Сэтгэл судлалын нийгэмлэгүүдийн холбоо (Japanese Union of Psychological Associations)

1. Япон Улсын Сэтгэл судлалын холбоо (The Japanese Psychological Association)

Япон Улсын Сэтгэл судлалын холбоо¹³⁷ нь 1927 оны 4-р сарын 7-нд байгуулагдсан, сэтгэл судлалын хөгжлийг дэмжих зорилгоор байгуулагдсан бөгөөд улсын хэмжээнд сэтгэл судлалын хамгийн анхны холбоо юм. Сэтгэл судлалын үндсэн салбараас эхлээд хэрэглээний чиглэл хүртэл төрөл бүрийн чиглэлээр мэргэшсэн гишүүдтэй бөгөөд Японы сэтгэл судлалын хөгжилд тууштай хувь нэмэр оруулсан. Энэ нь сайн дурын байгууллага байсан ч 1994 оны 9 -р сарын 20 -ны өдөр Боловсролын яамнаас үүсгэн байгуулагдсан холбоо болгон батлагдсан. 2011 оны 4-р сарын 1-ээс эхлэн Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газраас баталгаажуулсны дараа олон нийтийн эрх ашгийг нэгтгэсэн холбоо болсон.

Тус холбоо нь Байнгын хороо болон тусгай хороодтой. Байнгын хороонд Олон улсын хороо, Олон нийттэй харилцах хороо, Ёс зүйн хороо гэх мэт 12 хороо байдаг бол, тусгай хороо нь Газар хөдлөлтийн дараах сэргээн босголтыг дэмжих тусгай хороо, Жендэрийн тэгш байдлыг дэмжих хороо, Мэргэшлийн системийг тохируулах хороо байна.

Одоогоор Японы сэтгэл судлалын холбоо нь 8000 орчим гишүүнтэй бөгөөд ерөнхийлөгч Такаюки Сакагами удирдаж байна. Гишүүд нь холбооны дараах Ёс зүйн дүрмийг¹³⁸ сайтар ухамсарлан дагаж баримтална. Үүнд:

1. Хариуцлагын ухамсар, өөрийгөө сайжруулах

Мэргэжлийн хүмүүсийн хувьд сэтгэлзүйн судалгаа, боловсрол, практик үйл ажиллагаа нь хувь хүн болон нийгэмд нөлөөлж болохыг энэ холбооны гишүүд мэдэж байх ёстой. Нийгэмд хувь нэмэр оруулахын тулд холбооны гишүүд нэр төр, өөрийгөө сайжруулахыг байнга хичээж, чанар, мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлэх ёстой. Үүний тулд хамгийн сүүлийн үеийн тусгай мэдлэг, ур чадвар эзэмших, холбогдох янз бүрийн мэдээлэл олж авах, ёс суртахууны үзэл санаа, холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм журмыг Япон болон хилийн чанадад сурч мэдэх, залуу үеэ идэвхтэй сургах, олон нийтийг соён гэгээрүүлэхэд хүчин чармайлт гаргах ёстой.

2. Хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөх, эрх, халамжийг хүндэтгэх

Энэ холбооны гишүүд иргэн хүний хувьд хууль тогтоомж, дүрэм журмыг дагаж мөрдөөд зогсохгүй мэргэжлийн мэргэжилтнүүдийн хувьд харьяалагддаг байгууллага, байгууллагын дүрэм журам, судалгаа, хамтын ажиллагааны хамт олны ёс зүй, ёс заншлыг дагаж мөрдөх болон соёлын үнэт зүйлсийг мөн хүндэтгэх ёстой. Түүнчлэн хувь хүмүүсийн нэр төр, амьтдын сайн сайхан байдлыг дутуу үнэлж болохгүй. Хамтарсан судалгаа, боловсрол, практик үйл ажиллагаанд оролцож буй хамт олон, оюутнууд болон бусад хүмүүсийн эрх, ашиг сонирхолд хэт халдахаас болгоомжлох хэрэгтэй. Нэмж дурдахад хамт ажиллагсад, оюутнууд, холбогдох хүмүүсийн хүний эрх, сайн сайхны төлөө анхаарал хандуулах хэрэгтэй. Ялангуяа амьтан ашиглах судалгаа, боловсрол, практик үйл ажиллагааны талаар холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм журмын дагуу зохих

¹³⁷ <https://psych.or.jp/>

¹³⁸ <https://psych.or.jp/about/>

ёсоор үржүүлж, хадгалж, хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, амьтны сайн сайхан байдлыг сайжруулахыг хичээх ёстой. Түүнчлэн зэрлэг амьтдадтай ажиллахдаа байгаль, нутгийн иргэд, экосистемд үзүүлэх нөлөөллийг хамгаалах талаар анхаарах ёстой.

3. Тайлбар ба зөвшөөрөл

Сэтгэл судлалтай холбоотой үйл ажиллагаа явуулахдаа энэ холбооны гишүүд хамтран ажиллагсаддаа энэ үйл ажиллагааг бүрэн тайлбарлаж, зөвшөөрлийг нь авах ёстой. Хэрэв хамтран ажиллагчдаас хангалттай ойлголт, зөвшөөрөл (мэдээлэлтэй зөвшөөрөл) авахад хэцүү байвал хамтран ажиллагчийн төлөөлөгч (ойрын хамаатан садан гэх мэт)-ийн дүгнэлт, зөвшөөрлийг авах ёстой. Нэмж дурдахад хамтран ажиллагсад нь үйл ажиллагааны үеэр ч хамтын ажиллагаагаа (оролцоогоо) чөлөөтэй зогсоож, цуцалж болно гэдгээ урьдчилан тайлбарлах ёстой.

4. Нууцлал

Энэ холбооны гишүүд хувийн нууцлалыг зөрчсөн судалгаа, боловсрол, практик үйл ажиллагаанд тэдний зөвшөөрөлгүйгээр оролцох ёсгүй. Үүнээс гадна хамтран ажиллагчдад сэтгэлзүйн болон бие махбодийн хохирол учруулах ёсгүй. Хэрэв хамтран ажиллагсадтайгаа холбоотой эрх мэдэлтэй бол та үүнийг хувийн ашиг сонирхлын үүднээс ашиглах ёсгүй. Түүнчлэн, судалгаа, боловсрол, практик үйл ажиллагаанаас олж авсан мэдээллийг бусдад задруулахгүйн тулд хатуу хадгалж, удирдан зохион байгуулах ёстой бөгөөд үүний зэрэгцээ зориулалтаас нь өөр зорилгоор ашиглах ёсгүй.

5. Хэвлэн нийтлэхтэй холбоотой үүрэг хариуцлага

Энэ холбооны гишүүд судалгаа, боловсрол, практик үйл ажиллагааны үр дүнд олж авсан мэдээллээ задруулахдаа хамтран ажиллагсдынхаа зөвшөөрлийг урьдчилан авах ёстой бөгөөд үүнтэй зэрэгцэн хамтран ажиллагчдыг тэдний зөвшөөрөлгүйгээр тодорхойлохоос болгоомжлох хэрэгтэй. Хамтарсан судалгаа хийх тохиолдолд хамтарсан судлаачийн зөвшөөрлийг авч, нийтлэх үед хамтарсан судлаачийн эрх үүргийг бүрэн харгалзан үзэх ёстой.

2. Япон Улсын Сэтгэл судлалын нийгэмлэгүүдийн холбоо (Japanese Union of Psychological Associations)

Японы Улсын Сэтгэл судлалын нийгэмлэгүүдийн холбоо¹³⁹ нь сэтгэл судлал, түүнтэй холбогдох салбаруудын эв нэгдэлтэй хөгжлийг дэмжин, сэтгэл судлалын нийгэмлэгүүдийн өвөрмөц үйл ажиллагааг хүндэтгэн харилцах, харьяа нийгэмлэгүүдийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх замаар олон улсын хамтын ажиллагааг цогц байдлаар хөгжүүлэх зорилгоор 1999 онд байгуулагдсан. Олон салбарт хувь нэмэр оруулах зорилготой нийгмийн асуудлуудыг тогтвортой төлөвлөж, шийдвэрлэх арга замыг санал болгож байгуулагдсан холбоо бөгөөд, 2021 оны 3-р сарын байдлаар 56 гишүүнчлэл бүхий байгууллагуудтай байна.

Тодорхой үйл ажиллагааны хувьд жилд хоёр удаа эрдэм шинжилгээний байгууллага бүрийн төлөөллөөс бүрдсэн ажилчдын нэгдсэн хурлыг хийдэг бөгөөд энэ хугацаанд 2-3 сар тутамд нэг удаа удирдах зөвлөлийн хурал хийдэг. Сэтгэл судлалын холбооны байнгын хороодтой хамтран ажилахын сацуу гишүүнчлэлтэй 56 байгууллагатай шийдвэрлэх шаардлагатай олон асуудлыг шийдвэрлэх, тогтоосон арга хэмжээг хэрэгжүүлэх чиглэлээр хамтран ажилладаг. 2009 оноос хойш Мэргэшсэн сэтгэл

¹³⁹ <https://jupa.jp/>

судлаачийн тухай хууль¹⁴⁰ (Certified Psychologist Law)-ийн төслийг сурталчлах гурван байгууллагыг байгуулсан. Үүнээс гадна 2008 оноос хойш мэргэшсэн сэтгэл судлалын тестийг боловсруулж байна. Сэтгэл судлалын нийгэмлэгүүдийн холбоо нь үйл ажиллагааныхаа дотоод зохицуулалтыг хороодод хувиарласан бөгөөд дараах хороод байна.

- ✓ Ерөнхий хэргийн хороо
- ✓ Санхүүгийн хороо
- ✓ Мэргэшлийн хороо
- ✓ Олон Улсын хороо
- ✓ Олон нийттэй харилцах хороо
- ✓ Нийтийн төлөвлөлтийн хороо
- ✓ Ёс зүйн хороо.

Уг холбооны ерөнхийлөгчөөр Японы Сэтгэл судлалын холбооны ерөнхийлөгч Такаюки Сакагами нь хоёр жилийн хугацаагаар сонгогдон ажиллаж байгаа ба холбооны хороодын дарга нар болон Удирдах зөвлөл нь мэргэшлийн 56¹⁴¹ гишүүнчлэл бүхий байгууллагатай хамтран ажиллаж байна. Тухайлбал:

1. Үйлдвэр ба Байгууллагын сэтгэл судлалын нийгэмлэг;
2. Японы EMDR Нийгэмлэг; (Ege Movement Desensitization and Reprocessing)
3. Японы Зургийн сэтгэл судлалын нийгэмлэг; (Learning Disabilities)
4. Японы LD нийгэмлэг;
5. Японы Хэрэглээний Боловсролын Сэтгэл Судлалын Нийгэмлэг;
6. Японы Хэрэглээний Сэтгэл Судлалын Нийгэм;
7. Японы Зөвлөх Нийгэмлэг гэх мэт.

Японы Сэтгэл судлалын холбоо, Сэтгэл судлалын нийгэмлэгүүдийн холбоо нь мэргэшсэн сэтгэл судлаачдыг дэмжих, тэднийг хөгжүүлэх, олон улстай холбох, дадлага туршлагыг нэмэх тал дээр хангалттай ажилласаар ирсэн. Мэргэшсэн судлаачийг дүрэм журмын дагуу хууль зүйн үндэслэлээр сонгон шалгаруулах, бүртгэл гэрчилгээг бүртгэж нийтэд мэдээлэх нь тус холбоодын ажил үүргийн чиглэлд байна. Гэхдээ мэргэшсэн сэтгэл судлаачийн шалгалтыг өгөх сэтгэл судлаач нь, тус холбоодын гишүүн байх шаардлагагүй байдаг байна.

4.3. Бүгд Найрамдах Намиби Улс

Бүгд Найрамдах Намиби Улс (Republic of Namibia) нь 1884-1915 онд Холбооны бүгд найрамдах Герман Улсын, 1915-1989 онд Өмнөд Африкийн бүгд найрамдах Улсын колончлолд байсан бөгөөд 1990 оны 3 дугаар сарын 21-ний өдөр тусгаар тогтносон байна.

Тус улсад сэтгэл судлалын шинжлэх ухаан хожуу үүсэж хөгжиж байгаа бөгөөд сэтгэл судлалын шинжлэх ухааны хөгжлийн түвшин доогуурт жагсдаг байна.

Намибийн Их Сургууль¹⁴² (University of Namibia-UNAM) нь сэтгэл судлалын бакалавр, магистр, докторын зэргийн сургалт явуулдаг цорын ганц байгууллага юм.

¹⁴⁰ <https://hourei.net/law/427AC0000000068>

¹⁴¹ <https://jupa.jp/category2/>

¹⁴² University of Namibia. <https://www.unam.edu.na/search?search=psychology>

Дараах чиглэлээр мэргэжил олгодог байна.

- Сэтгэл судлал;
- Клиник сэтгэл судлал;
- Байгууллагын сэтгэл судлал;
- Үйлдвэрлэлийн сэтгэл судлал;
- Эмнэл зүй/зөвлөгөө өгөх сэтгэл судлал.

“Намибийн Их Сургууль нь клиник сэтгэл судлал, үйлдвэрлэлийн сэтгэл судлалын чиглэлээр магистрын зэрэг олгодог боловч орон тоо хязгаарлагдмал байдаг тул элсэх өрсөлдөөн маш их байдаг. Мөн тус сургууль сэтгэл судлалын чиглэлээр докторын зэрэг олгодог боловч удирдагч багш, шүүмжлэгчээр ажиллах профессор дутагдалтай байна” гэж Намибийн сэтгэл судлалын холбооны гишүүн Hambeleleni Ndjaleka өөрийн “Намиби дахь сэтгэл судлалын байдал”¹⁴³ эрдэм шинжилгээний өгүүлэлдээ дурдсан байна.

Одоогоор тус улсад нийгмийн эрүүл мэндийн салбарт бэлтгэгдсэн, мэргэшсэн мэргэжилтнүүд дутагдалтай байсаар байна.

Эрх зүйн орчин

Намиби Улс 2004 оны 6 дугаар сарын 26-ны өдөр *Нийгмийн ажил, сэтгэл судлалын тухай*¹⁴⁴ (Social Work and Psychology Act, №151, 2004) хуулиа баталж, 10 дугаар сарын 01-ний өдрөөс мөрдөж эхэлсэн байна.

Намиби Улсын *Нийгмийн ажил, сэтгэл судлалын тухай* хууль нь 6 бүлэг, 63 зүйлтэй байна. Хуулиар Намиби Улсын Нийгмийн ажил, сэтгэл судлалын зөвлөлийг байгуулах, түүний чиг үүрэг, бүрэн эрхийн тухай; баримтлах дүрэм журмын тухай; сэтгэл судлалын мэргэжил, боловсрол олгох тухай; бүртгэлийн асуудлуудыг зохицуулдаг байна. Тухайлбал:

- Нийгмийн ажилтны болон сэтгэл судлалын чиглэлээр мэргэшсэн мэргэжлийн зөвлөл байгуулах, дүрмийг батлуулах;
- Зөвлөлийн эрх, чиг үүргийг тодорхойлох;
- Нийгмийн ажилтны болон сэтгэл судлалын мэргэжлээр ажиллаж буй хүмүүс болон тэдгээр мэргэжлүүдтэй холбоотой өөр мэргэжлээр ажиллаж байгаа хүмүүсийн бүртгэлийг зохицуулах;
- Нийгмийн ажилтны болон сэтгэл судлалын мэргэжлээр мэргэшсэн хүмүүсийн боловсрол, сургалтын төлбөр, сургалт, мэргэшлийг тодорхойлох;
- Холбогдох байгууллагад бүртгүүлэхгүйгээр нийгмийн ажилтны болон сэтгэл судлалын мэргэжлээр ажиллахыг хориглох;
- Ажилласан тохиолдолд хариуцлага тооцох зэрэг болно.

Намиби Улсад сэтгэл судлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг дараах байгууллагууд байна. Үүнд:

1. Нийгмийн ажил, сэтгэл судлалын зөвлөл
2. Сэтгэл судлалын холбоо

1. *Нийгмийн ажил, сэтгэл судлалын зөвлөл*

Намиби Улсын Нийгмийн ажил, сэтгэл судлалын зөвлөл (цаашид Зөвлөл гэх) нь 2004 оны 6 дугаар сарын Нийгмийн ажил, сэтгэл судлалын тухай хуулийн дагуу байгуулагдсан. Тус зөвлөл нь туслах нийгмийн ажилтан, сэтгэл судлаач, сэтгэлзүйн зөвлөх, клиник

¹⁴³ The state of psychology in Namibia. <https://www.apa.org/international/pi/2017/06/psychology-namibia>

¹⁴⁴ Social Work and Psychology Act. №3426. 2004. <https://www.namibllii.o144rg/akn/na/act/2004/6/eng@2018-09-06>

сэтгэл судлаач, боловсролын сэтгэл судлаач, сэтгэлзүйн дадлагажигч, дадлагажигч боловсролын сэтгэл судлаач, оюутны нийгмийн ажилтан, оюутны сэтгэлзүйн зөвлөх, оюутан сэтгэл судлаачид зэрэг мэргэжилтнүүдийн үйл ажиллагааг зохицуулдаг.

Зөвлөл нь Нийгмийн ажил, сэтгэл судлалын тухай хуулийн дагуу мэргэжилтний бүртгэл, мэргэжилтний боловсрол, давтан сурах үйл ажиллагаа, сургалтад нөлөөлж буй асуудал зэрэгт хяналт тавих эрх мэдлийг хэрэгжүүлдэг.

Мөн Зөвлөлийн бас нэг чухал үүрэг бол мэргэжлийн бус зан авирын талаар гаргасан гомдол, эсхүл мэргэжлээрээ ажиллах чадвар сул, эргэлзээтэй байгаа хүнтэй хариуцлага тооцох асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэгдэнэ.

Зөвлөлийн гишүүнийг 5 жилийн хугацаатай томилох бөгөөд хугацаа нь дуусахаас өмнө дахин томилуулахаар нэр дэвшүүлж болно.

Зөвлөл нь дараах хороодтой байна.

1. Гүйцэтгэх хороо (executive committee)
2. Мэргэжлийн ёс зүйн хороо (professional conduct committee)
3. Давж заалдах хороо (appeal committee)
4. Боловсролын хороо (education committee)
5. Урьдчилан мөрдөн байцаах хороо (preliminary investigation committee)

2. Сэтгэл судлалын холбоо¹⁴⁵ (Psychological association of Namibia-PAN)

Намибийн сэтгэл судлалын холбоо нь Эрүүл Мэндийн Мэргэжлийн Зөвлөл¹⁴⁶ (Health Professions Councils of Namibia-HPCNA)-д багтдаг бөгөөд Намиби Улс дахь клиник сэтгэл судлаач, боловсролын сэтгэл судлаач, сэтгэлзүйн зөвлөхүүдийн цорын ганц мэргэжлийн холбоо юм. Анх 1987 онд сэтгэл судлалыг шинжлэх ухаан, мэргэжил, эрүүл мэнд, хүний сайн сайхан байдлыг дэмжих хэрэгсэл болгон хөгжүүлэх зорилготойгоор байгуулагдсан байна.

Холбооны зорилго нь:

- Мэргэжлийн болон ёс суртахууны хэм хэмжээг сурталчлах, дэлгэрүүлэх, мөн шинжлэх ухаанаар дамжуулан сэтгэл судлал, сэтгэл судлаач, сэтгэл зүйчдийн нэр хүндийг дээшлүүлэх;
- Сэтгэл судлалыг цаашид хөгжүүлэх, сурталчлахын тулд гадаад харилцаа холбоогоо нэмэгдүүлэх, бэхжүүлэх;
- Сэтгэл судлалыг цаашид хөгжүүлэх, сурталчлахын тулд бусад салбарын мэргэжилтнүүдтэй харилцах харилцаа, холбоогоо нэмэгдүүлэх, бэхжүүлэх;
- Сэтгэл судлал, олон нийтийн сайн сайхны төлөө, сэтгэлзүйн үйлчилгээний хүртээмж, ашиглалтыг нэмэгдүүлэх;
- Олон нийтийн сайн сайхны төлөө сэтгэлзүйн зөвлөгөө үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;
- Гишүүдийн эрх ашгийг хамгаалах, холбооны нөөцийг үр ашигтай удирдах, төлөөллийг өсгөх замаар холбооны ач холбогдлыг нэмэгдүүлж, хөгжүүлэхэд чиглэгдэнэ.

Сэтгэл судлалын холбоо нь үйл ажиллагаагаа дүрмээр¹⁴⁷ зохицуулдаг бөгөөд 2013 онд баталсан байна. Дүрэм 13 зүйлтэй.

¹⁴⁵ Psychological association of Namibia-PAN. <http://www.psychologynamibia.org/>

¹⁴⁶ Health Professions Councils of Namibia-HPCNA. <https://www.hpcna.com/index.php>

¹⁴⁷ PAN constitution. <http://www.psychologynamibia.org/pan-constitution/>

ХАВСРАЛТ**Албан бус орчуулга****Филиппиний сэтгэл судлалын тухай хууль¹⁴⁸****I. Бүлэг****1-р зүйл. Гарчиг****II. Бүлэг****2-р зүйл. Хуулийн зорилго**

Тус хуулийн зорилго нь олон нийтийг мэргэжлийн бус сэтгэл судлаачид хандахаас болгоомжлох, сэтгэл судлаачдыг албан ёсны бүртгэлд хамруулах, лицензийн шалгалтыг зохион байгуулах, зохицуулалтын арга хэмжээ авах, сурталчлах замаар үйлчилгээний стандарт бий болгох, дэлхийн хэмжээнд өрсөлдөх чадвартай шударга, үнэнч сэтгэл судлаачдыг бэлтгэхэд оршино.

III. Бүлэг Нэр томъёоны тодорхойлолт**3-р зүйл. Нэр томъёоны тодорхойлолт**

а) "Сэтгэл судлал" бол хүний зан төлвийн шинжлэх ухааны судалгаа юм. Энэ нь хүний зан үйлийн биологийн, танин мэдэхүйн, сэтгэл хөдлөлийн, хөгжлийн, нийгэм, соёлын болон хувь хүний ялгааг хэмжиж судлах шинжлэх ухааны аргуудыг ашиглах хэлбэр юм.

б) "Сэтгэл судлаачийн үйлчилгээ үзүүлэх" Хүнийг оновчтой тодорхойлох, сэтгэлзүйн тулгамдсан асуудалд туслах зорилгоор хувь хүн, бүлгийн зан байдлыг тайлбарлах, ойлгох, урьдчилан таамаглах, нөлөөлөхөд чиглэсэн сэтгэлзүйн үйлчилгээ юм. Сэтгэлзүйн үйлчилгээ үзүүлэхэд дараах зүйлс орно:

- сэтгэлзүйн оролцоо: сэтгэлзүйн зөвлөгөө, сэтгэлзүйн эмчилгээ, сэтгэлзүйн дэмжлэг, сэтгэлзүйн мэдээлэл, үйл явц, хувь хүн, гэр бүл, бүлэг, байгууллагын сэтгэлзүйн үйл ажиллагааг сайжруулах сэтгэлзүйн зарчмуудыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой бусад оролцоо;
- сэтгэлзүйн үнэлгээ: сэтгэлзүйн хямралыг үнэлэх зорилгоор бие даасан тест, ярилцлага болон бусад сэтгэлзүйн үнэлгээний арга хэрэгслээр дамжуулан сэтгэл асуудлыг нэгтгэх, үнэлэх;
- сэтгэлзүйн хөтөлбөрүүд: хувь хүн ба бүлгийн сэтгэлзүйн эмчилгээг боловсруулах, төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, хянах, үнэлэх.

в) "Сэтгэл судлаач" гэж энэхүү хуульд заасны дагуу Мэргэжлийн зохицуулах хорооноос баталгаажуулсан мэргэжлийн сэтгэл судлаачийн бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн ажиллах лиценз авч зохих журмын дагуу бүртгүүлсэн иргэнийг хэлнэ.

г) "Туслах сэтгэл судлаач" гэж энэ хуулийн дагуу Мэргэжлийн зохицуулах хорооноос баталгаажуулсан хүчин төгөлдөр бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэхтэй иргэнийг хэлнэ.

IV. Бүлэг Сэтгэл судлалын мэргэжлийн зохицуулах хороо**4-р зүйл. Сэтгэл судлалын мэргэжлийн зохицуулах хорооны бүрэлдэхүүн**

Тус хорооны Удирдах зөвлөлд сэтгэл судлалын холбоо болон итгэмжлэгдсэн үндэсний байгууллагаас зөвлөлийн даргад хоёр, гишүүдэд тус бүр гурван нэр дэвшигчийг дэвшүүлнэ.

¹⁴⁸ https://lawphil.net/statutes/repacts/ra2010/ra_10029_2010.html

5-р зүйл. Сэтгэл судлалын мэргэжлийн зохицуулах зөвлөлийн дарга, гишүүд

Удирдах зөвлөлийн дарга болон гишүүд томилогдсон бүрэн эрхийнхээ хугацаанд дараах шаардлагыг хангасан байна.

- Филиппин улсын иргэн, байнгын оршин суугч байх;
- Гучин таван нас хүрсэн байх;
- Өндөр ёс зүйтэй байх;
- Филиппиний их сургууль болон бусад сургуульд сэтгэл судлалын чиглэлээр докторын зэрэг хамгаалсан, Дээд боловсролын комиссоос хүлээн зөвшөөрөгдсөн байх;
- Албан ёсны зөвшөөрөгдсөн байгууллага, клиник төвд сэтгэл судлалын чиглэлээр дор хаяж 10 жил ажилласан, эсхүл сэтгэл судлалын чиглэлээр багадаа 5 жил багшилсан туршлагатай байх;
- Сэтгэл судлалын хүчин төгөлдөр мэргэжлийн үнэмлэхтэй, лицензтэй сэтгэл судлаач байх;
- Сэтгэл судлалын их дээд сургууль, коллеж бусад байгууллагын итгэмжлэгдсэн ажилтан, шууд болон шууд бусаар санхүүгийн ашиг сонирхолгүй байх;
- Ёс суртахууны аливаа гэмт хэрэгт холбогдоогүй байх.

6-р зүйл. Бүрэн эрхийн хугацаа

Удирдах зөвлөлийн гишүүдийг 3 жилийн хугацаатай томилох ба улируулан 1 удаа дахин 3 жилийн хугацаагаар сунгаж болно. Шалгуур хангасан гишүүд тангараг өргөж баталгаажуулна.

7-р зүйл. Эрх, үүрэг

- энэхүү хуулийн заалтыг хэрэгжүүлэх, шаардлагатай дүрэм, журам, тогтоол, удирдамжийг шалгах, шинэчлэл, түгээн дэлгэрүүлэх;
- Филиппин дэх сэтгэл судлаачдын бүртгэл, лиценз, практикт хяналт тавих;
- энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан тангараг өргөх;
- сэтгэл судлаачийн бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, сэргээх;
- Зөвлөлийн албан ёсны тамга тэмдгийг батлах;
- Филиппин дэх сэтгэл судлал, психометрийн практикт нөлөөлж буй нөхцөл байдалд хяналт тавьж, мэргэжлийн ёс зүй, техникийн стандартыг сайжруулах, хадгалахад хууль ёсны зохистой арга хэмжээг авах;
- байгууллага, холбоо болон сэтгэл судлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй хүмүүс нь бүртгэлийн гэрчилгээ, хүчин төгөлдөр мэргэжлийн үнэмлэхтэй сэтгэл судлаач мөн эсэх, магадлан итгэмжлэлтэй эсэхийг шалгах, хяналт тавих;
- Сэтгэл зүйч, сэтгэл судлаачийн мэргэжлийн тасралтгүй боловсролын талаарх удирдамжийг боловсруулж хэрэгжүүлэх;
- Сэтгэл судлалын сургалт хөтөлбөрийг санал болгодог боловсролын байгууллагуудтай тогтоосон бодлого, стандарт, сургалтын хөтөлбөрийн дагуу хамтран ажиллах;
- Тусгай зөвшөөрлийн шалгалтын хөтөлбөрийг дээд боловсролын комисстой зөвлөлдсөний үндсэн дээр бэлтгэх, батлах, гаргах, өөрчлөлт оруулах;
- Хууль ёсны дагуу шилжүүлсэн эсхүл энэ хуулийн зорилгыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай гэж үзсэн бусад чиг үүргийг гүйцэтгэх.

8-р зүйл. Нөхөн олговор ба тэтгэмж

Удирдах зөвлөлийн дарга, гишүүдэд Комиссын дүрэм, Тэтгэлгийн ерөнхий хуульд заасанаар тэтгэмжийг адил хэмжээгээр олгоно.

9-р зүйл. Сэтгэл судлалын мэргэжлийн зохицуулах хорооны гишүүдийг чөлөөлөх, түдгэлзүүлэх

Зөвлөлийн гишүүд хорооны дүрэм журмыг дагаж мөрдөөгүй, үүргээ үл тоомсорлох, мэргэжлийн чадваргүй байдал, сэтгэл судлалын мэргэжилтний хувьд зохисгүй ёс суртахууны доголдолтой үйлдэл, нэр төр унагасан үйлдэл, аливаа гэмт хэрэгт холбогдох ял шийтгэл, лицензийн шалгалт болон бүртгэлийн үйл ажиллагаатай холбоотой хуурамч мэдээлэл ашиглах зэрэг шалтгаанаар албан тушаалаас нь түдгэлзүүлж эсхүл огцруулж болно.

10-р зүйл. Удирдах зөвлөлд захиргааны хяналт тавих

Удирдах зөвлөл нь сэтгэл судлалын мэргэжлийн хорооны захиргааны хяналтад байна. Удирдах зөвлөлийн хийсэн бүх бүртгэл, түүний дотор тусгай зөвшөөрлийн шалгалт, удирдах зөвлөлөөс гаргасан захиргааны болон бусад баримт бичгийг хорооны захиргаанд тайлагнана.

V.Бүлэг Лицензийн шалгалт

11-р зүйл. Шаардлагатай шалгалтууд

Сэтгэл судлалын чиглэлээр дадлага хийхээр бүртгүүлсэн бүх хүмүүс хорооноос тогтоосон шаардлагыг дагаж сэтгэл судлаачийн мэргэжлийн шалгалтад хамрагдах ёстой.

12-р зүйл. Сэтгэл судлаачдын тусгай зөвшөөрлийн шалгалтад хамрагдах хүсэлтэй хүмүүсийн үр чадвар

Сэтгэл судлаачаар бүртгүүлэх, лиценз авахаар шалгалт өгөх оролцогчид Удирдах зөвлөлд холбогдох баримт бичгийг ирүүлэх ба дараах шаардлагыг хангасан байна.

- Филиппин улсын иргэн, байнгын оршин суугч эсхүл гадаад улсын иргэн бол Филиппин улсад мэргэжлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа үзүүлдэг байх;
- Дээд боловсролын комиссоос хүлээн зөвшөөрөгдсөн магадлан итгэмжлэгдсэн Филиппин эсхүл гадаадын их сургуульд сэтгэл судлалын чиглэлээр магистрын зэрэг эзэмшсэн байх;
- тусгай зөвшөөрөлтэй сэтгэл зүйч эсхүл туслах сэтгэл зүйчээр хамгийн багадаа 200 цагийн клиникийн дадлага туршлагатай байх;
- зан төлөвийн сайн шинж чанартай байх;
- Ёс суртахуунтай холбоотой гэмт хэрэгт холбогдоогүй байх.

13-р зүйл. Туслах сэтгэл судлаачийн тусгай зөвшөөрлийн шалгалтад хамрагдах хүсэлтэй хүмүүсийн үр чадвар

Өргөдөл гаргагч нь дараах шаардлагыг хангасан нотлох баримт бичгийг хангасан тохиолдолд тусгай зөвшөөрөл авах хүсэлт гаргаж болно.

- Филиппин улсын иргэн, байнгын оршин суугч эсхүл гадаад улсын бол Филиппин улсад мэргэжлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа үзүүлдэг байх;
- Дээд боловсролын комиссоос хүлээн зөвшөөрөгдсөн магадлан итгэмжлэгдсэн Филиппин эсхүл гадаадын их сургуульд сэтгэл судлалын чиглэлээр бакалаврын зэрэг эзэмшсэн, шалгалтад хамрагдсан сэдвүүдэд хангалттай оноо авсан байх;
- Ёс суртахуунтай холбоотой гэмт хэрэгт холбогдоогүй байх.

14-р зүйл. Сэтгэл судлаачдын шалгалт

Сэтгэл судлаачдын лицензийн шалгалтад дараах сэдвүүдийг хамруулна.

- Хувь хүнийг тодорхойлох онолууд;
- Хэвийн бус сэтгэл судлал;
- Сэтгэлзүйн үнэлгээ;
- Сэтгэлзүйн зөвлөгөө ба сэтгэл засал.

15-р зүйл. Туслах сэтгэл судлаачдад зориулсан шалгалт

Туслах сэтгэл судлаачдад зориулсан лицензийн шалгалтад дараах сэдвүүдийг хамруулна.

- Хувь хүний тухай онолууд;
- Хэвийн бус сэтгэл судлал;
- Үйлдвэрлэлийн сэтгэл судлал;
- Сэтгэлзүйн үнэлгээ.

16-р зүйл. Сэтгэл судлаачийн шалгалт өгөхгүй бүртгүүлэх нөхцөл

Энэхүү хуулийн заалтын дагуу сэтгэл судлаачийн шаардлагатай ур чадвар, мэдлэг боловсролтой хүнийг шалгалтгүйгээр бүртгэж болно. Өргөдөл гаргагч нь дараах бичиг баримтыг хороонд баталгаажуулна. Үүнд:

- Сэтгэл судлалын чиглэлээр докторын зэрэг хамгаалсан, гурван жил ажилласан туршлагатай байх;
- Сэтгэл судлалын магистрын зэрэг хамгаалсан, сэтгэл судлалын чиглэлээр хамгийн багадаа 5 жил ажилласан туршлагатай байх;
- Төрийн болон хувийн байгууллагад сэтгэл судлаачаар ажилладаг сэтгэл судлалын бакалавр зэрэгтэй, сэтгэл судлаачаар багадаа 10 жилийн ажлын туршлагатай, мэргэжлийн боловсролоо дээшлүүлсэн судлаачид.

17-р зүйл. Туслах сэтгэл судлаачийн шалгалт өгөхгүйгээр бүртгүүлэх

Энэхүү хуулийн дагуу сэтгэл судлаач нь шаардлагатай ур чадвар, мэдлэг боловсролтой хүнийг шалгалтгүйгээр бүртгэж болно. Сэтгэл судлалын чиглэлээр бакалавр зэрэгтэй хамгийн багадаа хоёр жил ажилласан туршлагатай байна.

18-р зүйл. Шалгалтын үнэлгээ

Сэтгэл судлаачийн лицензийн шалгалтад нийт (75%) ба түүнээс дээш оноогоор шалгалтад тэнцсэн гэж үзнэ. Гэхдээ нэр дэвшигч шалгалтын бүх сэдвээр хамгийн багадаа (60%)-ийн үнэлгээг авах ёстой. Хэрэв нийт үнэлгээ 75% гэсэн хэдий ч сэдвийн шалгалтаар 60%-аас доош үнэлгээ авсан бол 2 жилийн хугацаанд тухайн сэдвийн шалгалтыг дахин өгөх эрхтэй.

19-р зүйл. Үнэлгээний тайлан

Мэргэжлийн зохицуулах хороо нь шалгалт авсанаас хойш хуанлийн 10 хоногийн дотор сэдэв бүрийн үнэлгээний талаар албан ёсны тайланг гаргана.

VI.Бүлэг Бүртгэл**20-р зүйл. Тангараг**

Шалгалтад тэнцсэн болон шалгалт өгөхгүйгээр бүртгүүлэх эрх бүхий хүмүүс тангараг өргөнө.

21-р зүйл. Бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх олгох

Мэргэжилийн зохицуулах хорооноос тогтоосон хураамж төлж хууль ёсны шаардлагыг ханган шалгалтад хамрагдсан хүмүүст бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх олгоно. Бүртгэлийн гэрчилгээнд хорооны дарга, удирдах зөвлөлийн гишүүдийн гарын үсэг байна. Энэхүү бүртгэлийн гэрчилгээний хүчинтэй байх хугацаа нь 3 жил бөгөөд хугацаа дуусмагц сэтгэл судлаач нь тасралтгүй ажиллаж буй нотолгоог үндэслэн сунгаж болно.

22-р зүйл. Бүртгэлийн мэдээлэл

Сэтгэл судлаач нь иргэдэд үйлчилгээ үзүүлсэн баримт бичиг тус бүр дээр гарын үсэг зурж, мэргэжлийн үнэмлэхийн дугаар болон хүчинтэй хугацааг зааж өгөх ёстой.

23-р зүйл. Бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх олгохоос татгалзах

Удирдах зөвлөл нь ёс суртахууны асуудалтай холбоотой гэмт хэрэгт холбогдсон болон шүүхээр тогтоогдсон хэн нэгэнд бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх олгохоос татгалзана. Бүртгэлийн гэрчилгээ олгохоос татгалзсан тохиолдолд удирдах зөвлөл нь өргөдөл гаргагчид татгалзсан шалтгаанаа бичгээр мэдэгдэж Зөвлөлийн тэмдэглэлд тусгах ёстой.

24-р зүйл. Гадаад улсын иргэний үйлчлэл

Гадаад улсын иргэн сэтгэл судлалын лицензийн шалгалтад хамрагдах боломжгүй байна.

- Гэхдээ Филиппин улсад бүртгэлийн гэрчилгээ/мэргэжлийн үнэмлэх олгохгүйгээр/ сэтгэл судлалын чиглэлээр дадлага хийлгэхийг зөвшөөрдөг;
- Филиппиний иргэдэд сэтгэл судлал, туслах сэтгэл судлаачаар ажиллах боломжийг олгодог.

25-р зүйл. Тусгай/түр зөвшөөрөл/-өөр дадлага хийх

Тусгай/түр зөвшөөрөл/Зөвлөлөөс баталж, зохих хураамж төлсөн тохиолдолд дараах хүмүүст олгож болно.

- Тухайн улсдаа хүлээн зөвшөөрөгдсөн шилдэг мэргэжилтэн, Лицензтэй сэтгэл судлаач олон улсын сэтгэл зүйн мэргэжилтэн байх;
- Тусгай эмнэлэг, төв, клиникийн өвчтөнүүдэд үнэ төлбөргүй үйлчилгээ үзүүлэх гадаадын улс, муж улсын тусгай зөвшөөрөлтэй сэтгэл судлаачид;
- Сэтгэл судлал, туслах сэтгэл судлаачийн сургалт, хөтөлбөр санал болгодог их дээд сургууль, коллежид сэтгэл судлалын хичээл заадаг эсхүл сэтгэл судлаач солилцооны профессороор ажилладаг.

26-р зүйл. Бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх тусгай/түр зөвшөөрөл/-ийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох

Зөвлөл нь энэ хуулийн 33 дугаар зүйлд заасан үндэслэлээр мэдэгдэл, сонсголын дараа бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэхийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, олгосон тусгай/түр зөвшөөрөл/ хүчингүй болгох эрхтэй. Үүнд:

- Бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх, тусгай/түр зөвшөөрөл/ залилан мэхлэх замаар олж авах;
- Бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх, тусгай/түр зөвшөөрөл/-ийг ашиглан мэргэжилгүй хүнд сурталчлах;
- Цаашид Удирдах зөвлөлөөс нийтэлсэн энэхүү хуулийн заалт, түүнийг хэрэгжүүлэх дүрэм, журам, ёс зүйн дүрэм, мэргэжлийн стандартын аль нэг заалтыг зөрчсөн;

- Үйлчлүүлэгч болон өвчтөндөө ур чадвар, аюулгүй байдал, сэтгэлзүйн үйлчилгээ хангалтгүй үзүүлэх, бие мах бодийн болон сэтгэцийн чадваргүй байдал нотлогдвол;
- Сэтгэл зүйчийн үүргээ гүйцэтгэхдээ мэргэжлийн ёс зүйгүй үйлдэл, хайхрамжгүй байдал гаргах.

27-р зүйл. Гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэхийг сэргээх

Бүртгэлийн гэрчилгээ нь хүчингүй болгосон сэтгэл судлаач нь хүчингүй болгосноос хойш хоёр жилийн дараа дахин сэргээх хүсэлтээ Удирдах зөвлөлд бичгээр гаргана. Зөвлөлөөс тогтоосон шаардлагыг хянан хэлэлцэнэ. Бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх, тусгай/түр зөвшөөрөл/-ийг сэргээхээс мөн татгалзаж болно.

28-р зүйл. Шүүхэд гомдол гаргах

Зөвлөлийн шийдвэрийг хүлээн зөвшөөрөхгүй бол шийдвэрийг хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор шүүхэд гомдол гаргаж болно.

29-р зүйл. Хариуцагчийн эрх

Хариуцагч сэтгэл судлаач нь аливаа хэргийн үе шатанд гэрчээр оролцох эрхтэй.

VII.Бүлэг Мэргэжлийн харилцаа

30-р зүйл. Сэтгэл судлаачийн давуу эрх

Сэтгэл судлаач нь үйлчлүүлэгч, өвчтөний зөвшөөрөлгүйгээр тухайн үйлчлүүлэгчид сэтгэлзүйн үйлчилгээ үзүүлэх явцад олж авсан аливаа мэдээллийг задруулахгүй байх болно. Харин шаардлагатай тохиолдолд холбогдох бүх бүртгэлд тэмдэглэгдэх бөгөөд тусгай зөвшөөрөлтэй сэтгэл судлаач, сэтгэл судлаачийн нарийн бичгийн дарга, бичиг хэргийн ажилтан зэрэгт нээлттэй байх болно. Энэхүү заалтыг зөрчин олж авсан аливаа нотлох баримт, мэдээллийг хууль бус, буруу зүйлд ашиглах боломжгүй болно.

31-р зүйл. Мэргэжилтнийг нэгтгэх

Цаашид хүлээн зөвшөөрөгдсөн магадлан итгэмжлэгдсэн, бүртгэгдсэн, лицензтэй сэтгэл судлаачийг нэг үндэсний байгууллага дор нэгтгэх болно. Зөвлөл, Комисс д зохих ёсоор бүртгүүлж, зөвшөөрөл авсан сэтгэл судлаач нь тогтоосон хураамж төлсний дараа тухайн байгууллагын гишүүн болж, давуу эрх эдлэх боломж нээгдэнэ.

32-р зүйл. Сэтгэл судлаачийн ёс зүйн дүрэм

Мэргэжлийн зохицуулах хороо нь сэтгэл судлаачдын магадлан итгэмжлэгдсэн мэргэжлийн байгууллагаас гаргасан сэтгэл судлаачийн ёс зүйн дүрмийг баталж, нийтлүүлнэ.

VIII.Бүлэг Хориглосон үйлдэл, торгууль

33-р зүйл. Хориотой үйлдэл

- Бүртгэлийн гэрчилгээ, хүчин төгөлдөр бус мэргэжлийн үнэмлэх, Зөвлөлөөс олгосон тусгай/түр зөвшөөрөлгүй/ этгээд сэтгэл судлалын мэргэжлийн ажил хийх, өөрийгөө мэргэжилийн сэтгэл судлаачаар төлөөлөхгүй байх;
- Бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх болон тусгай/түр зөвшөөрөл/-ийг ямар ч зорилгоор өөр хүнд ашиглуулахгүй байх, ингэснээр мэргэшсэн бус хүн сэтгэлзүйн үйлчилгээ үзүүлэхээс сэргийлэх;
- Бүртгэлийн гэрчилгээ болон мэргэжлийн үнэмлэх, бусдын тусгай/түр зөвшөөрөл/-ийг өөрийн өмчлөлдөө ашиглах;

- Бүртгэлийн гэрчилгээ, мэргэжлийн үнэмлэх, тусгай/түр зөвшөөрөл/ авах тухай Зөвлөлд худал, буруу, төөрөгдүүлсэн мэдээлэл өгөх;
- Аливаа байгууллага, түншлэл, холбоо, удирдах зөвлөлөөс зөвшөөрөл авалгүйгээр сэтгэлзүйн болон психометрийн оффис, төв, клиник ажиллуулахгүй, сэтгэл судлаачийн үүргээр үйлчилгээ үзүүлэхгүй байх;
- Энэхүү хуулийн аливаа заалтыг зөрчсөн тохиолдолд зохих шийтгэлийг оногдуулна.

34-р зүйл. Торгууль.

Энэхүү хуулийн аливаа зүйл заалтыг зөрчсөн этгээдийг 6 сараас 3 жил хүртэлх хугацаагаар хорих эсхүл 10.000-100.000 песогийн торгууль ногдуулна.

35-р зүйл. Зөрчлийг мэдэгдэх

Удирдах зөвлөл нь энэхүү хуулийг зөрчсөн сэтгэл судлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй хувь хүн, байгууллага, холбоо, түншлэл, аж ахуйн нэгжид холбогдох арга хэмжээ авч болно.

36-р зүйл. Хууль сахиулах.

Энэхүү хуулийн зүйл заалтыг дагаж мөрдөөгүй, зөрчсөн аливаа этгээдийг мөрдөн шалгаж, мөрдөн байцаах ажиллагаа явуулах ажлыг хууль сахиулах байгууллага хариуцна.

IX.Бүлэг Бусад

37-р зүйл. Санхүүжилтийн нөхцөл

Мэргэжлийн зохицуулах хорооны дарга цаашид энэхүү хуулийг шуурхай хэрэгжүүлэх ажлыг Ерөнхий Тэтгэлгийн тухай хуульд заасны дагуу хөтөлбөрт нэн даруй оруулах болно.

38-р зүйл. Дүрэм, журмыг хэрэгжүүлэх

Удирдах зөвлөл байгуулагдсанаас хойш 90 хоногийн дотор энэ хуулийн заалтыг хэрэгжүүлэхийн тулд хорооны зөвшөөрөлтэйгөөр шаардлагатай хэрэгжүүлэх дүрэм, журмыг нийтэлнэ.

39-р зүйл. Салгах заалт

Хэрэв энэ хуулийн аль нэгэн заалт Үндсэн хууль зөрчсөн гэж үзвэл, тухайн заалт хүчин төгөлдөр бус гэж тооцогдвол бусад үлдсэн бүлэг заалтууд нь хүчин төгөлдөр хэвээр үлдэнэ.

40-р зүйл. Зүйл заалтыг хүчингүй болгох

Энэхүү хуулийн заалттай зөрчилдсөн бүх хууль, тогтоол, дүрэм, журмыг хүчингүй болгож, зохих ёсоор өөрчилсөн болно.

41-р зүйл . Хүчин төгөлдөр болох

Энэхүү хууль нь албан ёсны сонинд нийтлэгдсэнээс хойш арван тав хоногийн дараа хүчин төгөлдөр болно.

ЯПОНЫ МЭРГЭШСЭН СЭТГЭЛ СУДЛААЧИЙН ХУУЛЬ¹⁴⁹

2007 оны 9-р сарын 16 өдөр батлагдаж
2015 оны 6 сарын 14 ний өдөр нэмэлт өөрчлөлт орсон

Хуулийн агуулга:

- 1-р бүлэг Ерөнхий заалт (1-3 зүйл)
- 2-р бүлэг Шалгалт (4-27 зүйл)
- 3-р бүлэг Бүртгэл (28-39 зүйл)
- 4-р бүлэг Үүрэг гэх мэт (40 дүгээр зүйл 45 дугаар зүйл)
- 5-р бүлэг Торгууль (46-р зүйл 50-р зүйл)
- Нэмэлт заалтууд

1-р бүлэг. Ерөнхий дүрэм**1 дүгээр зүйл. (Зорилго)**

Энэхүү хуулийн зорилго нь мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачдын мэргэшлийг бий болгох, тэдний ажил үүргийн зохистой байдлыг хангах, хүмүүсийн сэтгэцийн эрүүл мэндийг сахин хамгаалах, дэмжихэд хувь нэмэр оруулах явдал юм.

2 дугаар зүйл. (Тодорхойлолт)

Энэхүү хуульд хэрэглэсэн "мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч" гэсэн нэр томьёо нь 28-р зүйлд бүртгэгдсэн, эрүүл мэндийн чиглэлээр сэтгэл судлалын талаар тусгай мэдлэгтэй байхын тулд мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн нэрийг ашигладаг "мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч" гэсэн утгатай. Халамж, боловсрол болон бусад салбарууд. Мөн дараах зүйлийг хийдэг хүн технологийн тусламжтайгаар ажилладаг.

- (I) Сэтгэлзүйн дэмжлэг авах шаардлагатай байгаа хүний сэтгэлзүйн байдлыг ажиглаж, үр дүнг шинжлэх.
- (II) Сэтгэлзүйн зөвлөгөөний хариуд сэтгэлзүйн дэмжлэг авах шаардлагатай хүмүүс зөвлөгөө, удирдамж болон бусад туслалцаа үзүүлэх.
- (III) Сэтгэцийн эрүүл мэндийн талаарх мэдлэгийг түгээх боловсрол, мэдээлэл өгөх.

3 дугаар зүйл

Дараах зүйлсийн аль нэгэнд орсон хүн олон нийтийн сэтгэл судлаач байж болохгүй.

- (I) Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, хамгааллын яамны тушаалаар бие бялдар, оюун санааны байдлаас шалтгаалан мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн үүргийг зохих ёсоор гүйцэтгэж чадахгүй хүмүүс гэж заасан хүмүүс (эмгэг).
 - (II) Ажлын хажуугаар ба түүнээс дээш хугацаагаар хорих ял сонсч, ялаа эдлэж дууссан.
 - (III) Засгийн газрын тогтоолоор тогтоосон энэхүү хууль болон Эрүүл мэнд, эмнэлгийн тусламж, халамж, боловсролын тухай хуулийн бусад заалтын дагуу торгууль ногдуулж, гүйцэтгэлийг дуусгах буюу гүйцэтгэхээ болино. Хоёр жил өнгөрөөгүй хүмүүс
 - (IV) 32 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн (ii) зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтуудын дагуу бүртгэлээ цуцалсан, цуцалсан өдрөөс хойш хоёр жил өнгөрөөгүй хүн.
- (Хуулийн 37 дугаар зүйл, Хэсэгчилсэн нэмэлт өөрчлөлт)

¹⁴⁹ <https://hourei.net/law/427AC0000000068>

2-р бүлэг. Шалгалт

4 дүгээр зүйл. (Мэргэшлийн шаардлага)

Нийтийн сэтгэл судлалын мэргэшсэн шалгалт (цаашид "шалгалт" гэх)-нд тэнцсэн хүн олон нийтийн мэргэшсэн сэтгэл судлаач болох эрхтэй.

5 дугаар зүйл. (Туршилт)

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн хувьд шаардлагатай мэдлэг, ур чадварын шалгалтыг явуулна.

6 дугаар зүйл. (Туршилтын хэрэгжилт)

Шалгалтыг Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, хамгааллын сайд нар жилд нэгээс доошгүй удаа явуулна.

7 дугаар зүйл. (Шалгалтын мэргэшил)

Шалгалтыг зөвхөн дараах зүйлсийн аль нэгэнд орсон хүн л авах боломжтой.

(I) Сургуулийн боловсролын тухай хууль (1947 оны 26-р хууль)-ийг үндэслэн их дээд сургуулиудад мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач болох шаардлагатай сэтгэл судлал болон бусад хичээлүүд (бага коллежийг эс тооцвол; цаашид мөн адил хамаарна), Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны тушаалаар тогтоосон бөгөөд Боловсрол, соёлын яамны тушаалаар заасан курсуудыг дүүргэж, хууль тогтоомжид үндэслэн төгссөн сургуулийн сэтгэл судлал болон бусад чиглэлээр мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач болох, Спорт, шинжлэх ухаан, технологи, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаал, Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, дээрх тушаалаар заасан бусад хичээлийг гүйцэтгэсэн хүмүүс.

(II) Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаалд заасан их сургуулиудад мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач болоход шаардлагатай хичээлүүдийг дүүргэсэн хүмүүс. Сургуулийн боловсролын тухай хуулийг үндэслэн Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаалыг төгссөн бусад хүмүүс. Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, хамгааллын яамны тушаалаар тодорхойлсон хүн Захирамжид заасан байгууламжид Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаалд заасан хугацаанд 2-р зүйлийн 1-ээс 3-р зүйлд жагсаасан болно. Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаал.

(III) Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдын өмнөх хоёр зүйлд жагсаасан мэдлэг, ур чадварын түвшингээр баталгаажсан хүмүүс.

8 дугаар зүйл. (Туршилтын хүчин төгөлдөр бус байдал гэх мэт.)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар шалгалттай холбоотой зөрчил гаргасан тохиолдолд шалгалтыг түр зогсоох, эсхүл шалгалтыг хүчингүй болгоно.

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар өмнөх догол мөрийн заалтын дагуу шийтгүүлсэн хүнийг тодорхой хугацаанд шалгалт өгөхийг зөвшөөрөхгүй.

9 дүгээр зүйл. (Шалгалтын төлбөр)

Шалгалт өгөх гэж буй хүн бодит зардлыг харгалзан Засгийн газрын тогтоолоор тогтоосон хэмжээгээр Засгийн газарт шалгалтын хураамж төлөх ёстой.

Өмнөх догол мөрөнд заасан шалгалтын төлбөрийг төлсөн хүн шалгалтанд хамрагдаагүй байсан ч буцаан олгогдохгүй.

10 дугаар зүйл. (Туршилтын байгууллагын тодорхойлолт)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны захирамж, энэхүү тушаалын дагуу Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамнаас шалгалтыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон асуудлыг (цаашид "шалгалтын ажил" гэх) томилсон хүмүүсийг (цаашид "томилогдсон шалгалтын байгууллага" гэх) томилно.

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, Эрүүл мэнд, Хөдөлмөр, халамжийн яамны Захирамжид заасны дагуу шалгалтын ажил хийх гэж буй хүний хүсэлтээр томилогдсон шалгалтын байгууллагын нэрийг гаргана.

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар, өргөдөл нь дараах шаардлагыг хангаж байгаа гэж үзэхгүй бол томилогдсон шалгалтын байгууллагыг томилохгүй.

(I) Байгууллагын ажилтнууд, тоног төхөөрөмж, шалгалтын ажлыг хэрэгжүүлэх арга болон бусад асуудлаар хийсэн шалгалтын ажлыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө нь шалгалтын ажлыг зохих ёсоор, найдвартай хэрэгжүүлэхэд тохиромжтой.

(II) Өргөдөл гаргагч нь өмнөх зүйлд заасан шалгалтын ажлыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг зохих ёсоор, найдвартай хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай санхүүгийн болон техникийн үндэслэлтэй байна.

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний сайд өргөдөл дараах зүйлийн аль нэгэнд хамаарах тохиолдолд шалгалтын байгууллагыг томилохгүй.

(I) Өргөдөл гаргагч нь ерөнхий хувь нийлүүлсэн нийгэмлэг эсвэл ерөнхий хувьцаат сангаас өөр.

(II) Өргөдөл гаргагчийн хийсэн шалгалтын ажлаас өөр ажлын улмаас шалгалтын ажил шударга явагдахгүй байх эрсдэлтэй.

(III) Өргөдөл гаргагч нь 22 дугаар зүйлд заасны дагуу нэрээ цуцалсан бөгөөд хүчингүй болсноос хойш хоёр жил өнгөрөөгүй хүн.

(IV) Өргөдөл гаргагчийн дунд дараах зүйлсийн аль нэгэнд багтсан хүн байдаг.

(V) Энэ хуулийг зөрчиж хорих ял сонсч, түүний гүйцэтгэлийг дуусгасан буюу хоёр жил гаруй гүйцэтгээгүй хүн.

(VII) Дараагийн зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу тушаалаар ажлаас халагдсан, ажлаас халагдсан өдрөөс хойш хоёр жил өнгөрөөгүй хүн.

11 дүгээр зүйл. (Томилогдсон шалгалтын байгууллагын ажилтнуудыг томилох, чөлөөлөх)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдын зөвшөөрөлгүйгээр томилогдсон шалгалтын байгууллагын томилогдсон албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх нь хүчин төгөлдөр болохгүй.

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар энэ хуулийг зөрчсөн (энэ хуульд үндэслэсэн тушаал, захирамжийг оруулаад) эсвэл шалгалтыг зөрчсөн үйлдэл хийх. 13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан асуудлын журам:

Хэрэв шалгалтын ажилтай холбогдуулан зохисгүй үйлдэл үйлдвэл, томилогдсон шалгалтын байгууллагад албан тушаалтныг ажлаас халах тушаал өгч болно.

12 дугаар зүйл. (Бизнес төлөвлөгөөг батлах гэх мэт)

Томилогдсон шалгалтын байгууллага нь бизнес төлөвлөгөө, орлого, зарлагын төсвийг бизнесийн жил бүрийн хувьд, мөн ажлын жил эхлэхээс өмнө (тухайн өдрийг харьяалагдах бизнесийн жилд, тодорхойлолтыг хүлээн авсны дараа) боловсруулдаг. Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд өөрчлөхийг хүсвэл мөн адил хамаарна.

Томилогдсон шалгалтын байгууллага нь тухайн жилийн бизнесийн тайлан, санхүүгийн тайланг гаргаж, хугацаа дууссанаас хойш гурван сарын дотор Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдад хүргүүлэх ёстой.

13 дугаар зүйл. (Шалгалтын албаны дүрэм)

Томилогдсон шалг алтынбайгууллага нь шалгалтын ажлыг хэрэгжүүлэх журмыг (цаашид энэ бүлэгт "шалгалтын ажлын дүрэм" гэх) бий болгож, Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэндийн сайдаас зөвшөөрөл авах ёстой.

Шалгалтын ажлын дүрэмд тусгах асуудлыг Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаалаар тусгана.

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар 1-р зүйлд батлагдсан шалгалтын ажлын журам нь шалгалтын ажлыг зохих ёсоор, найдвартай хэрэгжүүлэхэд тохиромжгүй гэж үзвэл тэдгээрийг өөрчлөх ёстой.

14 дүгээр зүйл. (Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн шалгалтын хороо)

Шалгалтын ажил хийхдээ томилогдсон шалгалтын байгууллага нь шаардлагатай мэдлэг эзэмшсэн эсэхийг тодорхойлохтой холбоотой асуудлаар мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн шалгалтын хорооны гишүүн (цаашид энэ бүлэгт "шалгалтын комиссын гишүүн" гэх) байна.

Томилогдсон шалгалтын байгууллага шалгалтын комиссын гишүүнийг томилох гэж байгаа бол түүнийг Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, Хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаалд заасан шаардлагыг хангасан хүмүүсээс томилох ёстой.

Томилогдсон шалгалтын байгууллага шалгалтын комиссын гишүүнийг томилохдоо энэ тухай тушаалын заалтын дагуу Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдад мэдэгдэнэ. Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаал. Шалгалтын комисст өөрчлөлт орсон тохиолдолд мөн адил хамаарна.

11 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтууд нь шалгалтын хорооны гишүүдийг ажлаас чөлөөлөхөд *mutatis mutandis* хамаарна.

15 дугаар зүйл. (Дүрэм журам хэрэглэх гэх мэт)

Томилогдсон шалгалтын байгууллага, шалгалтын ажил хийхдээ 8 дугаар зүйлийн 1, 9-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн заалтыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан "Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд" 8-р зүйлийн 1-д), 9-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт "томилогдсон шалгалтын байгууллага" гэсэн утгатай.

9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу өмнөх томилогдсон шалгалтын байгууллагад төлсөн шалгалтын хураамжийг тухайн шалгалтын байгууллагын орлого болно.

16 дугаар зүйл. (Нууцыг хадгалах үүрэг гэх мэт)

Томилогдсон шалгалтын байгууллагын ажилтнууд эсвэл ажилчид (шалгалтын комиссын гишүүдийг оролцуулаад, дараагийн догол мөрөнд мөн адил хамаарна) эсвэл эдгээр албан тушаалтнууд шалгалтын ажлын талаар олж мэдсэн аливаа нууцыг задруулахгүй.

Шалгалтын ажил эрхэлдэг шалгалтын байгууллагын ажилтнууд эсвэл ажилтнуудыг Эрүүгийн хууль (1890 оны 45-р хууль) болон бусад шийтгэлийн талаар хуулиар олон нийтийн ажил эрхэлдэг ажилтнууд гэж үзнэ.

17 дугаар зүйл. (Нягтлан бодох бүртгэл гэх мэт)

Томилогдсон шалгалтын байгууллага нь Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны захирамжийн дагуу шалгалтын талаарх номыг хадгална. Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, нийгмийн халамжийн яамны тушаалаар заасантай ажил.

18 дугаар зүйл. (Хяналтын тушаал)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай гэж үзвэл шалгалтын ажилд хяналт шалгалтыг томилогдсон шалгалтын байгууллагад өгч болно.

19 дүгээр зүйл. (тайлан)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай гэж үзвэл тогтоосон хяналт шалгалтыг, шалгалтын байгууллагад заасан журмын дагуу шаардлагатай хэмжээгээр өгөх ёстой. Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны захирамж., Мэдээлэх боломжтой.

20 дугаар зүйл. (Газар дээрх үзлэг)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай гэж үзвэл шаардлагатай хэмжээгээр томилогдсон шалгалтын байгууллагын ажилтнуудыг шалгалтын байгууллагад оруулна. Томилогдсон шалгалтын байгууллагын оффис, шалгалтын байгууллагын байр юм..Та тэдэнд ном, бичиг баримт болон бусад шаардлагатай эд хөрөнгийг шалгах, эсвэл холбогдох хүмүүсээс асуулт асуухыг хүсч болно.

Өмнөх догол мөрийн заалтын дагуу газар дээр нь хяналт шалгалт хийж буй ажилтнууд өөрсдийн биеийн байцаалтыг баталгаажуулсан гэрчилгээ авч, холбогдох хүний хүсэлтээр өгөх ёстой.

(1) дэх хэсэгт заасан эрх мэдлийг эрүүгийн мөрдөн байцаалтад өгсөн гэж ойлгож болохгүй.

21 дүгээр зүйл. (Шалгалтын ажлыг цуцлах)

Томилогдсон шалгалтын байгууллага нь Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдын зөвшөөрөлгүйгээр шалгалтын ажлыг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн зогсоох буюу хүчингүй болгохгүй.

22 дугаар зүйл. (Тэмдэглэгээг хүчингүй болгох гэх мэт.)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар томилогдсон шалгалтын байгууллага нь 10 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн аль нэг зүйлд (3-р зүйлийг оруулаагүй) хамаарах тохиолдолд томилгоог хүчингүй болгоно.

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар дараах зүйлсийн аль нэгэнд хамаарах тохиолдолд томилолтыг цуцлах эсвэл туршилтыг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн зогсоохыг үүрэг болгоно. Тодорхой хугацаанд ажиллах.Захиалга өгөх боломжтой.

(I) 10 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн зүйл бүрийн шаардлагыг хангахаа больсон нь тогтоогдвол.

(II) 11 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу (14 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт *mutatis mutandis*-ийг хэрэглэсэн тохиолдлуудыг оруулаад), 13 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг эсвэл 18 дугаар зүйлд заасан журмыг зөрчсөн тохиолдолд.

(III) 12 дугаар зүйл, 14 дүгээр зүйл, 1-3 дахь заалтууд эсвэл өмнөх зүйлийн заалтыг зөрчсөн тохиолдолд.

(IV) Шалгалтын ажлыг 13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан батлагдсан шалгалтын ажлын дүрмийг дагаж мөрдөхгүйгээр хийх үед.

(V) Дараагийн зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан нөхцөлийг зөрчсөн тохиолдолд.

23 дугаар зүйл. (Тэмдэглэгээ гэх мэт нөхцөлүүд)

10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 11 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, 12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 21 дүгээр зүйлийн заалтын дагуу томилох, батлах, зөвшөөрөх зорилгоор үүнийг нөхцөлт болгож өөрчилж болно.

Өмнөх догол мөрөнд заасан нөхцөлүүд нь томилгоо, зөвшөөрөл, зөвшөөрөлтэй холбоотой асуудлыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хамгийн бага хэмжээгээр хязгаарлагдах бөгөөд томилолт, зөвшөөрлийг хүлээн авсан этгээдэд үндэслэлгүй үүрэг хариуцлага хүлээлгэж болохгүй.

24 дүгээр зүйл. (Томилогдсон шалгалтын байгууллагаар хийлгэсэн эсэхийг шалгах хүсэлт гэх мэт)

Томилогдсон шалгалтын байгууллагаар хийлгэсэн шалгалтын ажилд захирамж гаргаагүй, орхигдуулсан, сэтгэл хангалуун бус байгаа хүн Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдад шалгалт өгөх хүсэлт гаргаж болно. Энэ тохиолдолд Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, хамгааллын сайд нар Захиргааны зөрчлийн шалгалтын тухай хууль (2006 оны 68 дугаар хууль), 25 дугаар зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт, болон 46 дугаар зүйл, 1. 2 дахь хэсэг, 47 дугаар зүйл, 49 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн заалтыг хэрэглэхтэй холбогдуулан шалгана.

25 дугаар зүйл. (Шалгалтын ажлыг Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдын хэрэгжүүлсэн гэх мэт)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар шалгалтын байгууллага гэж томилогдсон тохиолдолд шалгалтын ажил явуулахгүй.

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдыг 22 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу томилсон, томилогдсон шалгалтын байгууллага нь шалгалтын ажлыг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн түр зогсоох тохиолдолд томилно. 21 дүгээр зүйлд заасны дагуу зөвшөөрөлтэйгээр томилогдсон шалгалтын байгууллагад шалгалтын ажлыг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн зогсоохыг тушаах, эсвэл бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн хийх нь хэцүү болоход шаардлагатай гэдэг, жишээ нь байгалийн гамшиг болон бусад шалтгаанаар хийсэн шалгалтын ажил. Энэ тохиолдолд шалгалтын ажлыг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн өөрөө хийх ёстой.

26 дугаар зүйл. (Олон нийтэд зарлах)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд дараах тохиолдолд албан ёсны мэдээллийн товхимолд энэ тухай нийтэд мэдээлнэ.

(I) 10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн заалтын дагуу томилгоо хийх үед.

(II) 21 дүгээр зүйлийн заалтын дагуу зөвшөөрөл олгосон тохиолдолд.

(III) 22 дугаар зүйлд заасны дагуу томилгоог хүчингүй болгосон эсвэл шалгалтын ажлыг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн зогсоох тушаал гаргасан тохиолдолд.

(IV) Өмнөх зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу шалгалтын ажлыг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн хийхээр шийдсэн эсвэл шалгалтыг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн хийхгүй байхаар шийдсэн тохиолдолд. түүний гүйцэтгэсэн ажил.

27 дугаар зүйл. (Туршилтын дэлгэрэнгүй мэдээлэл гэх мэт)

Энэ бүлэгт зааснаас гадна шалгалт, томилогдсон шалгалтын байгууллага болон энэ бүлгийн заалтыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой бусад шаардлагатай асуудлыг Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаалаар тодорхойлно. болон Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны тушаал.

3-р бүлэг. Бүртгэл**28 дугаар зүйл. (Бүртгүүлэх)**

Нийтийн мэргэшсэн сэтгэл зүйч мэргэжилтэй хүн мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач болохын тулд БСШУЯ-ны тушаалаар заасан нэр, төрсөн он сар өдөр болон бусад асуудлыг бүртгүүлэх ёстой. Спорт, шинжлэх ухаан, технологи, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны олон нийтийн сэтгэл судлаачийн мэргэшсэн бүртгэлд бүртгүүлсэн болно.

29 дүгээр зүйл. (Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн бүртгэл)

Нийтийн сэтгэл судлалын мэргэшсэн бүртгэлийн бүртгэлийг Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам тус тус бэлтгэнэ.

30 дугаар зүйл. (Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн бүртгэлийн гэрчилгээ)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар олон нийтийн сэтгэл судлалын мэргэшсэн сэтгэл судлаачаар бүртгүүлсэн бол олон нийтийн сэтгэл судлаачийн бүртгэлийн гэрчилгээ (цаашид энэ бүлэгт "бүртгэл" гэх болно) 28 дугаар зүйлд заасан асуудлыг өргөдөл гаргагчид мэдэгдсэн болно. "Баталгаа") гаргана.

31 дүгээр зүйл. (Бүртгэгдсэн эд зүйлсийг өөрчлөх тухай мэдэгдэл гэх мэт)

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч нь бүртгэгдсэн асуудалд өөрчлөлт орсон тохиолдолд Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, хамгааллын сайдад цаг алдалгүй мэдэгдэнэ.

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач өмнөх догол мөрийн дагуу мэдэгдэл хийхдээ бүртгэлийн гэрчилгээний хамт мэдэгдлийг ирүүлж, залруулгыг хүлээн авах ёстой.

32 дугаар зүйл. (Бүртгэлийг цуцлах гэх мэт.)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нь мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч дараах зүйлсийн аль нэгэнд хамаарах тохиолдолд бүртгэлийг хүчингүй болгоно.

(I) 3 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийг эс тооцвол).

(II) Бүртгэлийг хуурамч эсвэл залилан хийсэн баримтад үндэслэн хүлээн авах үед,

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар бүртгэлийг хүчингүй болгох, эсхүл мэргэшсэн сэтгэл зүйч 40 дүгээр зүйлийн 41, 42 дугаар зүйлийн 42 дахь заалтыг зөрчсөн тохиолдолд хугацааг тогтооно. Та мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн нэрийг захиалж, энэ нэрээр сэтгэл судлаач гэдэг үгийн хэрэглээг түдгэлзүүлэх боломжтой.

33 дугаар зүйл. (Бүртгэлийг цуцлах)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн бүртгэл хүчингүй болсон тохиолдолд бүртгэлийг хүчингүй болгоно.

34 дүгээр зүйл. (Мэдээлэл өгөх)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд нар мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйчдийг бүртгэх талаар харилцан шаардлагатай мэдээллийг өгнө.

35 дугаар зүйл. (Өөрчлөлтийн бүртгэлийн хураамж гэх мэт)

Бүртгэлийн гэрчилгээнд заасан зүйлийг өөрчлөх хүсэлтэй хүн, бүртгэлийн гэрчилгээний дахин олголтыг авах гэж байгаа хүн бодит зардлыг харгалзан Засгийн газрын тогтоолоор тогтоосон төлбөрийг төлөх ёстой.

36 дугаар зүйл. (Заасан бүртгэлийн байгууллагын томилгоо гэх мэт)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны захирамжийн дагуу Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдыг томилно. Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний яам нь сэтгэл судлалын мэргэжлийн эмч нарын бүртгэлийг томилогдсон хүмүүс (цаашид

"томилогдсон бүртгэлийн байгууллага" гэх) хэрэгжүүлэхтэй холбоотой. Тэднийг оффисын ажил (цаашид "бүртгэлийн албаны ажил" гэх) хийлгэж болно).

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, тус яамны захирамжийн дагуу бүртгэлийн ажил хийх гэж байгаа хүний хүсэлтээр томилогдсон бүртгэлийн байгууллагыг томилно.

37 дугаар зүйл. (Заасан бүртгэлийн байгууллага байгуулах гэх мэт)

29 дүгээр зүйлд заасан бүртгэлийн байгууллага бүртгэлийн ажлыг явуулахдаа 29 дүгээр зүйл, 30 дугаар зүйл, 31 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, 33 дугаар зүйл, 35 дугаар зүйлийн 29 дүгээр зүйлд заасан заалтыг хэрэгжүүлэх тухай "Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухааны яаманд болон Технологи, Эрүүл мэнд, Хөдөлмөр, Халамжийн Яам нь тус тус "бүртгүүлсэн байгууллагад" гэсэн утгатай, 30 дугаар зүйл, 31 дүгээр зүйлийн 1, 33 дахь заалт. 35 дугаар зүйлд "Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, Технологи, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайд", 35-р зүйлд заасан "бүртгэгдсэн бүртгэлийн байгууллага" болно.

Тодорхойлсон бүртгэгч бүртгүүлэхдээ мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйчээр бүртгүүлэхээр төлөвлөж буй хүн бодит зардлыг харгалзан Засгийн газрын тогтоолоор тогтоосон бүртгэгчид төлбөр төлөх ёстой.

35 дугаар зүйл, өмнөх догол мөрийн дагуу томилогдсон бүртгэгчид төлсөн төлбөрийг 1-р зүйлийн заалтаар сольж хэрэглэсэн нь томилогдсон бүртгэгчийн орлого болно.

38 дугаар зүйл. (Холбогдох)

10 дугаар зүйлийн 3, 4 дэх хэсэг, 11-13 дугаар зүйл, 16-26 дугаар зүйлийн заалтыг *mutatis mutandis* томилогдсон бүртгэгчдэд хэрэглэнэ. Энэ тохиолдолд эдгээр заалтуудын "шалгалтын асуудал" нь "бүртгэлийн асуудал", "шалгалтын хэргийн журам" нь "бүртгэлийн асуудлын журам", 10 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "өмнөх догол мөр дэх өргөдөл" гэсэн утгатай байна. Мөн, 16 дугаар зүйлд, 4-р зүйл, 2-р зүйлийн "өргөдөл" гэдэг нь "36-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан өргөдөл", 16-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт "ажилтнууд (шалгалтын хорооны гишүүдийг оролцуулаад)" гэсэн утгатай. "Дараагийн догол мөрөнд мөн адил хамаарна." "ажилтан" бөгөөд үүнд "11 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг (14 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэг)-ийн 22 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2 дахь хэсгийн *mutatis mutandis* -ийг хэрэглэсэн" тохиолдлыг оруулсан болно.), 1-р зүйлийн 3 дахь хэсэг буюу өмнөх зүйлийн "мөн зүйлийн 3 дахь хэсэгт" буюу өмнөх зүйлийн "гэсэн утгыг илэрхийлнэ., 23 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 26 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн" 10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг "-ийг" гэж уншина. 36 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг.

39 дүгээр зүйл. (Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал (Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаал)

Энэ бүлэгт зааснаас гадна мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч, бүртгэгдсэн бүртгэлийн байгууллагуудын бүртгэл, энэ бүлгийн заалтыг дагаж мөрдөхтэй холбоотой бусад шаардлагатай асуудлыг Боловсрол, соёлын яамны тушаалаар тодорхойлно. Спорт, шинжлэх ухаан, технологи, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаал.

4-р бүлэг. Үүрэг гэх мэт.

40 дүгээр зүйл. (Зээлийн алдагдлыг хориглох)

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч нь мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн нэр хүндэд халдсан үйлдэл хийх ёсгүй.

41 дүгээр зүйл. (Нууцыг хадгалах үүрэг)

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч уг ажлын талаар хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр олж мэдсэн хүний нууцыг задруулж болохгүй. Энэ нь түүнийг олон нийтийн сэтгэл судлаач байхаа больсон ч гэсэн мөн адил хамаарна.

42 дугаар зүйл. (Хамтын ажиллагаа гэх мэт)

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач нь хүнд эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, халамж, боловсрол гэх мэт цогц, зохистой үйлчилгээ үзүүлж, нягт хамтран ажиллана.

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач, хэрэв дэмжлэг үзүүлэх ажлыг хариуцсан эмч байвал үүргээ гүйцэтгэхдээ сэтгэлзүйн дэмжлэг авах шаардлагатай хүнээс зааварчилгаа авна.

43 дугаар зүйл. (Мэргэжил дээшлүүлэх үүрэг)

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачид хүмүүсийн сэтгэцийн эрүүл мэндийг хүрээлэн буй орчны өөрчлөлтөөс шалтгаалан ажлын агуулгын өөрчлөлтөд дасан зохицохын тулд 2 дугаар зүйлд тусгагдсан үйлдлүүдийн талаарх мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлэхийг хичээнэ.

44 дүгээр зүйл. (Нэр ашиглахыг хязгаарласан)

Мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч биш хүн "мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч" нэрийг ашиглах ёсгүй.

Өмнөх догол мөрөнд зааснаас гадна олон нийтийн сэтгэл судлаачаар мэргэшээгүй хүн өөрийн нэр дээр "сэтгэл зүйч" гэсэн тэмдэгтийг ашиглах ёсгүй.

45 дугаар зүйл. (Шилжилтийн арга хэмжээ гэх мэт)

Энэ хуулийн заалтыг үндэслэн тушаал гаргах, өөрчлөх, цуцлах тохиолдолд шилжилтийн шаардлагатай арга хэмжээ (тушаал гаргах, өөрчлөх, цуцлахтай холбогдуулан шаардлагатай гэж үзсэн хэмжээгээр) (Үүнтэй холбоотой шилжилтийн арга хэмжээг багтаасан болно. Жишээ нь торгууль) тогтоож болно.

Энэ хуульд зааснаас гадна Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, Халамжийн яамны тушаал.

5-р Бүлэг. Торгууль

46 дугаар зүйл

41 дүгээр зүйлийн заалтыг зөрчсөн этгээдийг 1 жилээс илүүгүй хугацаагаар ажил хийлгэх эсхүл 300,000 иенээс хэтрэхгүй торгууль ногдуулна.

Өмнөх хэсэгт дурдсан гэмт хэргийг гомдолгүйгээр гаргаж болохгүй.

47 дугаар зүйл.

16 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн заалтыг зөрчсөн этгээдийг (38 дугаар зүйлд *mutatis mutandis*-ийг хэрэглэсэн тохиолдлыг оруулбал) 1 жилээс илүүгүй хугацаагаар ажил хийлгэх эсвэл 300,000 иенээс ихгүй мөнгөн торгууль ногдуулна.

48 дугаар зүйл

22 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу шалгалтын ажил эсвэл бүртгэлийн ажлыг зогсоох тухай тушаал (38 дугаар зүйлд *mutatis mutandis*-ийг хэрэглэсэн тохиолдлуудыг

оруулаад) зөрчсөн тохиолдолд зөрчил гаргадаг байгууллага эсвэл томилогдсон бүртгэлийн байгууллагыг 1 жилээс илүүгүй хугацаагаар ажил хийлгэх эсвэл 300,000 иенээс хэтрэхгүй торгууль ногдуулна.

49 дүгээр зүйл

Дараах зүйлсийн аль нэгэнд орсон этгээдийг 300,000 иенээс хэтрэхгүй торгууль ногдуулна.

(I) 32 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн нэр, "сэтгэл зүйч" гэсэн нэрийг нэрээр нь ашиглахыг түдгэлзүүлэх тушаал авсан бөгөөд тухайн хугацаанд мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл зүйч.

(II) 44 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг буюу 2 дахь хэсгийн заалтыг зөрчсөн этгээд.

50 дугаар зүйл

Дараах зүйлсийн аль нэг нь хамааралтай бол зөрчил гаргасан шалгалтын байгууллага, бүртгэлийн байгууллагын ажилтан, ажилтанд 200,000 иенээс хэтрэхгүй торгууль ногдуулна.

(I) 17 дугаар зүйлийн заалтыг зөрчиж (38 дугаар зүйлд *mutatis mutandis*-ийг хэрэглэсэн тохиолдлуудыг оруулаад) номыг хадгалахгүй, номыг оруулаагүй, эсвэл хуурамчаар оруулсан.

(II) Тэрээр 19 дүгээр зүйлийн заалтын дагуу тайлан гаргаж өгөөгүй бол (38 дугаар зүйлд заасны дагуу үүнийг *mutatis mutandis* хэрэглэсэн тохиолдлуудыг оруулаад) эсвэл хуурамч тайлан гаргавал.

(III) 20 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу (38 дугаар зүйлд заасны дагуу *mutatis mutandis*-ийг хэрэглэсэн тохиолдлыг оруулаад) орохоос татгалзах, саад учруулах, орохоос зайлсхийх, эсхүл хариуд нь худал мэдүүлэг өгөхгүй байх асуулт. Мэдэгдэл гаргахдаа.

(IV) Шалгалтын ажил эсвэл бүртгэлийн ажлыг 21 дүгээр зүйлийн зөвшөөрөлгүйгээр бүхэлд нь цуцалсан тохиолдолд (38 дугаар зүйлд *mutatis mutandis* хэрэглэсэн тохиолдлыг оруулаад).

Нэмэлт заалтууд

1 дүгээр зүйл. (Хүчинтэй хугацаа)

Энэхүү хууль нь нийтэд мэдээлсэн өдрөөс хойш хоёр жилээс хэтрэхгүй хугацаанд Засгийн газрын тогтоолоор тогтоосон өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно. Гэсэн хэдий ч 10-14 дүгээр зүйл, 16 дугаар зүйл, 18-23 дугаар зүйл, 25-27 дугаар зүйл, 47 дугаар зүйлийн 48, 50 дугаар зүйлийн (1-р зүйлийг эс тооцвол) заалтууд томилогдсон шалгалтын байгууллага) болон Нэмэлт заалтын 8-11-р зүйлийн заалтуудыг нийтлэгдсэн өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө. Засгийн газрын тушаалаар тогтоосон өдрөөс эхлэн зургадугаар сараас хэтрэхгүй хугацаанд хүчин төгөлдөр болно.

(Засгийн газрын 2009 оны 242 тоот тушаалаар тексттэй холбоотой хэсгийг 2009 оны 9-р сарын 15-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө)

(Засгийн газрын 2008 оны 55 тоот тушаал, энэ заалттай холбоотой хэсгийг 2008 оны 3-р сарын 15-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө)

2 дугаар зүйл. (Шалгалтын тусгай шаардлага)

Дараах зүйлийн аль нэгэнд орсон хүн 7 дугаар зүйлийн заалтыг үл харгалзан шалгалт өгч болно.

(I) Энэхүү хууль хэрэгжиж эхлэх өдрөөс өмнө сургуулийн боловсролын тухай хуулийг үндэслэн төгсөх курст суралцаж төгссөн хүн (цаашид энэ заалтын "нэмэлт заалт"-ын 6 дугаар зүйлд заасан "гүйцэтгэх хугацаа" гэх), мөн сэтгэл судлалын болон бусад асуудлаар төгсөлтийн дараах сургуулиас албан ёсоор хүлээн зөвшөөрөгдсөн. Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаалаар заасан хичээлүүдийг төгссөн хүмүүс сэтгэл судлаач болох шаардлагатай.

(II) Сургуулийн боловсролын тухай хуулийг дагаж мөрдөх хугацаанаас өмнө төгссөн сургуульд элсэж, Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, Эрүүл мэндийн яамны тушаалаар заасан хичээлийг дүүргэсэн хүмүүс, Хөдөлмөр, халамж нь хууль сахиулах өдрөөс хойш сэтгэл судлалын чиглэлээр мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач болоход шаардлагатай сэдвүүдийн хувьд курс төгссөн хүмүүс

(III) Сургуулийн боловсролын тухай хуулийг дагаж мөрдөх хугацаанаас өмнө их дээд сургуульд элсэн орж, Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр халамжийн яамны тушаалаар заасан хичээлүүдийг төгссөн хүмүүс. Сэтгэл зүй болон бусад чиглэлээр мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач болоход шаардлагатай сэдвүүдийн хувьд Боловсрол, Соёл, Спорт, Шинжлэх ухаан, Технологийн Яам, Эрүүл мэнд, Хөдөлмөр, Халамжийн Яамны Захирамжид тусгасан хүмүүс.

(IV) Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, Эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн яамны тушаалаар заасан хичээлийг төгссөн хүмүүс сургуулийн боловсролын тухай хуулийг үндэслэн их дээд сургуульд элссэн хүмүүс. Сэтгэл судлал болон бусад чиглэлээр мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаач болоход шаардлагатай сэдвүүдийн хувьд Боловсрол, Соёл, Спорт, Шинжлэх ухаан, Технологийн Яам, Эрүүл мэнд, Хөдөлмөр, халамжийн яамны Захирамжид заасантай тэнцэх хүн. Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны захирамжид заасан хугацаа 2 -р зүйлийн 1-ээс 3-р зүйлд заасан үйл ажиллагаа эрхэлдэг хүмүүс.

Энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэх үед 2-р зүйлийн 1-ээс 3-р зүйлд заасан үйлдэл хийсэн хүн болон Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаалаар заасан бусад хүмүүс. Ийм хүмүүстэй дүйцэхүйц Эрүүл мэнд, Хөдөлмөр, халамжийн яамны захирамж. Дараах зүйлсийн аль нэгэнд хамрагдсан хүмүүс 7 дугаар зүйлийн заалтыг үл харгалзан энэхүү хууль хэрэгжсэнээс хойш таван жилийн хугацаанд шалгалтанд хамрагдах боломжтой.

(I) Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн сайдын томилсон семинарын курс дууссан хүмүүс.

(II) Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яам, захирамжид заасан байгууламжид 2-р зүйлийн 1-ээс 3-р зүйлд заасан үйлдлүүдийг таван жил ба түүнээс дээш хугацаагаар бизнес эрхэлж байсан хүн. Мөн Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны.

Өмнөх догол мөрөнд заасан хүмүүсийн шалгалтыг Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны дүрэм, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны тушаалын дагуу зарим хичээлээс чөлөөлж болно.

3 дугаар зүйл. (Шалгалтанд хамрагдах эрхийн талаар авч үзэх болно)

Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн яамны тушаал, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, халамжийн яамны захирамжийг Боловсрол, соёл, спорт, шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Эрүүл мэнд, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд тогтооно. 7-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн шалгалтанд хамрагдах эрхийн талаар, мөн зүйлийн 3 дахь хэсгийн баталгаажуулалтыг хийх бөгөөд ингэснээр 2, 3-р зүйлд жагсаасан хүмүүс сэтгэл судлал, бусад хичээлтэй холбоотой тусгай мэдлэг, ур чадвартай болно. Тухайн зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасантай ижил түвшинд эмнэлзүйн сэтгэл зүй, хугацаа болон бусад шаардлагатай тооцоог хийх болно.

4-р зүйл. (Нэр ашиглахыг хязгаарлахтай холбоотой шилжилтийн арга хэмжээ)

Энэ хуулийг хэрэгжүүлэх үед мэргэшсэн олон нийтийн сэтгэл судлаачийн нэрийг үнэхээр ашиглаж байгаа хүмүүсийн хувьд эсвэл нэрээр нь сэтгэл судлаачийн дүрийг ашиглаж байгаа хүмүүсийн хувьд 44 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, 2 дахь хэсэгт зааснаас хойш зургаан сарын хугацаанд хамаарахгүй.

5 дугаар зүйл. (шалгалт)

Засгийн газар энэхүү хуулийг хэрэгжүүлснээс хойш таван жилийн дараа энэхүү хуулийн заалтуудын хэрэгжилтийг шалгаж, үр дүнд үндэслэн шаардлагатай арга хэмжээг авна.

6-р зүйл. (Туршилтын хэрэгжилтийн талаарх тусгай заалтууд)

6-р зүйлийн заалтыг үл харгалзан туршилтыг гүйцэтгэх огнооны харьяалагдах жилд хийж болохгүй.

Нэмэлт заалтууд (6-р сарын 14-ний өдрийн 37-р хууль, Рэйвагийн 1-р жил)

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- Хуулийн сэтгэл судлал ба сэтгэл зүйн зөвлөгөө by Мөнхцэцэг Д, УБ 2020.
- Бие хүний сэтгэл судлал: орчин үеийн онол болон оношилгоо, сэтгэц заслын аргууд by Баасандорж Э, УБ, 2020.
- Сэтгэл судлал, сурган хүмүүжүүлэх зүйн орос - монгол нэр томъёоны толь
- Сэтгэл судлал, УБ,1967,
- Сурагчдын ёс суртахууны хүмүүжлийн сэтгэл зүйн үндэс, УБ,1973.
- “Сэтгэл судлалын үндэс сурах бичиг” УБ. 2020 Д.Цогзолмаа, Н.Ариунтуяа, А.Нарангэрэл
- “Мэргэжлийн чиг хандлагын сэтгэц оношилгоо”. УБ.2014 Д.Цогзолмаа.
- СЭМҮТ, Сэтгэл зүйн оношилгооны баг. Роршах. УБ.,2019
- Сэтгэц оношилгоо УБ.2017 Г.Сарантуяа. /Д.Цогзолмаа. 6-р бүлэг/
- Сэтгэл судлалын үндэс. Сурах бичиг, УБ,2015 Ж.Даваа, Л.Уранцэцэг, Г.Сарантуяа, Д.Цогзолмаа нар.
- <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1080/00207590444000465>
- <http://www.ncmh.gov.ph/>
- <https://pmha.org.ph/>
- <https://www.prc.gov.ph/psychology>
- <https://www.pap.ph/>
- <https://www.pap.ph/>
- <https://www.prc.gov.ph/>
- https://lawphil.net/statutes/repacts/ra2010/ra_10029_2010.html

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН